

Pronominella returfrågor i tre vardagliga svenska samtal

NIKLAS NORÉN

1 Introduktion

I denna artikel presenteras resultat från en studie av hur *pronominala returfrågor* används av deltagare för att lösa olika typer av kommunikativa uppgifter i några vardagliga svenska samtal.¹ I utdragen nedan ges exempel på två pronominala returfrågor, hämtade från ett material med samtal mellan kvinnor i pensionsåldern inspelade i hemmiljö. Det första utdraget (1) är hämtat från en sekvens som inleder en berättelse, och det andra utdraget (2) är hämtat från slutet på en längre berättarsekvens.²

(1) Flytta ner. SÅINF 1-1_144040_RQ5. B berättar om några grannar i samma hus som flyttat från en fyrarummare ner till en tvårummare.

```
01 B: a→ [Gunilla GUS]TAVSSON >vettu B↑irgit- eller
02      Evert å Agda h[a fått f::lytta n↑er.
03 A:      [ jaaɔ
04 A: b→ h↓a:r dom ((/nickar))
05 B:      jaɔ >dom bodde i fyr[an<.
06 A:      [JA:?
07 B:      ja nu bor'om i .hh:::: tvåan därne[re.
08 A:      [ja:hh↑[a:.
09 B:      [.ja
```

¹ Denna studie har genomförts med medel från Gjerdmans stiftelse (Institutionen för nordiska språk vid Uppsala universitet), samt från Institutionen för kultur och kommunikation vid Linköpings universitet. Jag vill främst tacka Jan Lindström, Camilla Lindholm, Per Linell och Mats Thelander för värdefulla synpunkter på tidigare versioner av studien, men även åhörare vid OFTI 26 i Helsingfors 2008, åhörare på en workshop vid FRIAS i Freiburg december 2009, samt deltagare vid samtalsseminarier i Uppsala och Linköping 2008–2009.

² Sekvens (1) ges en mer detaljerad analys i utdrag (11) och sekvens (2) i utdrag (9) nedan.

(2) Partyt slut. SÅINF2-1_135609_47. B berättar om när hon gick hem från en senior-dans efter att ha tagit en promenad.

01 B: >men ja va tvungen å gå< öh >gå in å<
 02 (.)
 03 A: gå=
 04 B: =å lägga me de där *e:hh* ts [ts avsl[↑]uta de hela °ja°.
 05 C: [mm
 06 ((1 tur utelämnad))
 07 C: a→ [men va pa:rtyt sl[↑]ut ell[er,
 08 B: a→ [näe:.. ((/skakar huvudet))
 09 C: b→ v[↑]ar'e in[te,
 10 B: [näe:.. ((/skakar huvudet))
 11 (0.5)

Det yttrande, yttrandepar eller den yttrandesekvens som föregår returyttrandet och som utgör den handling som returyttrandet responderar på (returnerar) kallas hädanefter *handlingsfas A* (markerat med a→ i transkriptionsutdragen). Det yttrande som utgör den handling med vilken talaren responderar på handlingsfas A kallas hädanefter för *handling B* eller bara *returyttrande* (markerat med b→ samt med grå färgmarkering i samtliga transkriptionsutdrag). I analysen kommer även de handlingar som omedelbart följer på returfrågan att analyseras. Dessa kallas för *handlingsfas C* inom ramen för den sekvens som returfrågorna bidrar till att skapa.

De pronomina returyttranden i föreliggande korpus är alla (utom i ett fall) producerade som enledade yttranden, dvs. de består av *en* prosodiskt sammanhållen turkonstruktionsenhet (TKE). Denna TKE byggs i huvudsak upp av vissa pronomina lexikala element som länkar anaforiskt till vissa element i det yttrande eller i de yttranden som bygger upp *handlingsfas A*. Returyttranden inleds ofta med ett pronomint verb (proverb) eller hjälpverb (t.ex. *har*) som i viss mån kan sägas repetera ett verb i *handlingsfas A*, och då i huvudsak via anaforisk referens. Det pronomina verbet kombineras med ett efterföljande pronomint led, som på motsvarande sätt repeterar ett nominalt korrelat i *handlingsfas A*. Dessa båda lexikala element i returfrågan, det pronomina verbet och det pronomina nominalledet, är syntaktiskt ordnade med en rogativ syntax, dvs. verbet föregår alltid nominalledet i termer av predikat och subjekt.

I utdrag (1) refererar returfrågan *har dom* till korrelatelement i den omedelbart föregående turen, dvs. nominalfrasen *Evert å Agda* respektive verbfrasen *ha fått flytta ner*. I utdrag (2), däremot, refererar returfrågan *var'e inte* till korrelatelement i de två omedelbart föregående turerna (raderna 7–8). Talare C och B

kommer gemensamt fram till att partyt inte var slut via en fråga och ett negerande svar. Rent formellt refererar alltså C till verbkorrelatet *va slut* och det nominala korrelatet *partyt* i sin egen fråga, medan det finala *inte* i returfrågan refererar till B:s svar på frågan. Här analyseras alltså inte det negerande svaret *näe* som en ellips av den fullständiga satsen i den föregående frågan.

De pronominala elementens korrelat i *handlingsfas A* kan antingen utgöras av fulla verb- och nominalformer (dvs. huvudverb och lexikala huvudord) eller av pronominala former, men det bör nämnas att pronominala returfrågor aldrig repeterar yttranden i *handlingsfas A* i dess helhet, utan alltid väljer ut vissa element som repeteras eller *återanvänds* i pronominal form. Ordagranna repetitioner av hela eller stora delar av föregående yttranden utgör en annan typ av responsiva returnerande samtalshandlingar, som i många avseenden löser andra (men ibland samma eller besläktade) uppgifter i samtalet. Beteckningen *partial repeats* har använts i CA-sammanhang som en standardterm för yttranden i engelskt samtalspråk som repeterar hela eller delar av föregående yttranden, både ordagrant och pronominalt. Yttrandefamiljen har även beskrivits som *modified repeats*, en term som även den lyfter fram det repeterande inslaget i handlingen, men som lägger mer tyngdpunkt på att denna grupp av yttranden gör något annorlunda än korrelatelementen. Båda termerna har dock använts för att referera till en mängd olika slags partiella/modifierande repetitioner, t.ex. även deklarativt formade varianter, varför termerna inte passar så bra för just denna studie.

Denna rogativa kombination av två pro-element kan beskrivas som ett *basyttrande* som ibland utgör hela returyttrandet (som i utdrag 1 ovan) och som i en traditionell grammatisk satslösning då karakteriseras av en ellips av objektet/predikativet (det *saknas* alltså). Detta basyttrande inleds ibland med responspartikeln *jaså* i yttrandets förfält, och byggs ibland ut i yttrandets mittfält/slutfält av en negation (som i utdrag 2) och/eller ett anaforiskt pronominalt objekt/predikativ. I kontexter där ett yttrande i *handlingsfas A* uttrycker ett negerat förhållande (som i utdrag 7) verkar det vara obligatoriskt att baskonstruktionen byggs ut med negationen *inte*.

Samtliga pronominala returfrågor i korpusen är responser producerade i 2:a position (se utdragen 1 och 2 m.fl.), 3:e position efter en initiativ-respons-sekvens (se utdragen 6, 7, 9, 10, 15 och 17) eller i enstaka fall 4:e position (inget exempel här), inom ramen för minimala handlingssekvenser i en strikt samtalsanalytisk mening. Bland annat detta gör beteckningen *retur* relevant. Yttrandeenheterna A

och B är ofta enstaka turer som följer direkt på varandra, men detta är inte obligatoriskt, vilket t.ex. illustreras av utdrag (10) där en respons från en tredje part i samtalet (*jaha*) utgör den omedelbara responsen på *handlingsfas A*. Självklart är det så att mellanliggande bidrag förändrar den kontext i vilken returyttrandet produceras, men det kan ändå hävdas att talaren, genom att utforma returyttrandet med specifika lexikala, syntaktiska, och prosodiska medel, pekar ut ett visst föregående yttrande eller yttrandesekvens som sitt primära formella och kommunikativa korrelat (jfr *yttre syntax*, Linell 2005). Yttrandehandlingarna A och B utgör heller inte ett närhetspar (*adjacency pair*) i strikt mening, eftersom returfrågor ofta produceras istället för en prefererad respons, men generellt gäller att *handling B* är närhetsplacerad i relation till *handlingsfas A* (jfr Norrby 2004:130f.)

Verbformerna i *handlingsfas A* respektive *handling B* följer huvudsakligen ett generellt mönster i svenskan för relationen mellan ett verb och dess korrelat. Mönstret har beskrivits på så sätt (SAG:II:7:§32) att i svenskan kan ett huvudverb (med underordnad verbfras) utgöra korrelat till ett huvudverb i en annan verbfras eller det pronominala hjälp verbet (proverbet) *göra*. Ett typiskt proverb kan däremot inte utgöra korrelat till *göra*, utan upprepas istället anaforskt med en repetition av samma verbform.

Detta stämmer rent formellt med föreliggande data, men eftersom det är samtalsdata bör mönstret istället beskrivas utifrån de temporala produktionsvillkor som föreligger i talat språk. Det är inte elementen i *handlingsfas A* som *kan* eller *inte kan* utgöra korrelat till element i *handling B*, vilket vore bakvänt, utan elementen i *handling B* som *kan ta* eller *inte kan ta* elementen i *yttrande A* som korrelat eftersom B yttras efter A. Formulerar vi mönstret så kan det ligga till grund för följande indelning av returyttranden i två formella basvarianter (se Tablå 1).

1. *göra* efter huvudverb

A: men den **går** ju inte dit ut
till (dära) Servus

B: **gör** den inte det
göra PRO-S NEG PRO-P

2. proverb efter proverb

A: eller Evert å Agda **har fått**
flytta ner

B: **har dom**
PRO-V PRO-P

Tablå 1. Två formella basvarianter av pronominala returfrågor utifrån B-verbens anaforska relation till verbkorrelatet i föregående *handling(sfas) A*.

Följaktligen kan vi se i *basvariant 1* att huvud verbet *går* i yttrande A upprepas anaforiskt med proverbet *gör* i returyttrandet B, samt i *basvariant 2* att hjälp verbet *har* i yttrande A upprepas anaforiskt med samma verbform *har* i returyttrandet B. Denna regelbundna formella relation mellan *handlingsfas A* och *handling B* kan sägas tillhöra dessa pronomina returfrågors yttre syntax. Undantag finns dock, t.ex. enstaka exempel på att hjälpverb upprepas med *göra*. Dessa undantag kommer att diskuteras i uppsatsens avslutande del.

Relationen mellan verbformerna i A respektive B används i denna studie främst för att beskriva de formella egenskaperna hos basvarianterna 1 och 2, men även till att skilja ut basvarianterna från en tredje variant som förutom de vanliga pronomina elementen innehåller verbformen *säger*, t.ex. i yttrandesequensen A: *va ju löjlit sånt där egentligen*, B: *säger du de*, som funktionellt sett är väldigt snarlika returfrågor med mer prototypiska proverb. Pronomina returfrågor med verbet *säger* kan följa antingen på proverb eller på huvudverb i *handlingsfas A*, vilket inte är normalfallet i basvariant 1 och 2. Följaktligen kan vi se i exemplet att verbet *säger* refererar anaforiskt till hjälp verbet *va* (var) i yttrande A. I dessa yttranden kongruerar heller inte verbens tempusformer, vilket sker i basvarianterna 1 och 2. Verbformen i *säger*-varianten verkar alltså inte vara bunden till typen av verbkorrelat i *yttrande A*, i analogi med verbet *säger* i dess egenskap av anföringsverb. Tillsammans utgör dessa egenskaper tillräckliga argument för att *säger*-varianten är en egen variant av pronomina returfrågor.³

2 Tidigare forskning och besläktade fenomen

De pronomina returfrågor som ska analyseras här har som nämnts mycket gemensamt med en familj av fenomen som har omnämnts flitigt i olika sammanhang inom den äldre samtalsanalytiska litteraturen, men de har mig veterligen inte specialstuderats. Motsvarande yttrandetyper i engelskan har som sagt kallats för *modified repeats* eller *partial repeats* och ett överväldigande intryck av de studier där

³ *Säga*-varianterna tycks dessutom utgöra en metod för att lösa mer specialiserade kommunikativa uppgifter än basvarianterna. Preliminära analyser visar att *säger du det* ofta utgör närmande och empatiska (affilierande) responser på värderingar och problemannonseringar i vardagliga samtal, samt tycks vara generellt mer orienterade mot att närma sig den handling som föregick metakommunikativt, snarare än aspekter av denna handlingens innehåll. Detta kräver naturligvis en detaljerad interaktionell studie för att beläggas.

dessa yttrandetyper omnämns är förstås att de handlingar som de utför i lokala handlingssekvenser är helt beroende av yttrandets position i sekvensen. Returyttranden i denna något vidare CA-definition har t.ex. beskrivits som *other-repair initiators* (Schegloff m.fl. 1977:372), *newsmarks* (Jefferson 1987:91, Heritage 1984:339ff, Freese & Maynard 1998:209), *ritualized disbelief* (Heritage 1984:339), eller *topic nominators* (Button & Casey 1985). De har även beskrivits som fördröjande responser (*delay device*) till värderande yttranden (Pomerantz 1984:71f), respektive inledande responser till nyhetsannonseringar som bidrar till att informationen hanteras med förvåning sett över hela sekvensen (Wilkinson & Kitzinger 2006:168ff). Dessa studier fokuserar alltså på olika typer av handlingar i specifika lokala kontexter i engelskan som utförs med (bland annat) pronominella returfrågor, och dessa handlingstyper tycks även vara relevanta för svenskan. I analogi med denna fokus kommer även denna artikel att vara organiserad kring handlingstyper (snarare än t.ex. kontexttyper). Jag kommer då att tala om *metoder* i betydelsen etnometoder (se t.ex. Linell 2005, Norén 2007), dvs. deltagares egna sätt att lösa lokala kommunikativa uppgifter med grammatiska samtalskonstruktioner.

På senare år har konstruktioner som är formellt och funktionellt besläktade med pronominella returfrågor studerats ur dialogteoretiska och/eller interaktionella perspektiv. Nämnas kan Stivers (2005) studie av deklarativa *modified repeats*, t.ex. *I think it was some black folks [...] - It was.* (ibid.:138), där responsen analyseras som en metod att hålla med, men samtidigt hävda individuell eller oberoende tillgång till kunskap om ett förhållande som annonseras i turen innan. Sorjonen och Hakulinen (2009) visar att motsvarande verbfinala yttrandetyp i finskan *se on* ('det är') utför liknande uppgifter, medan den verbinledda varianten *on se* (är det) snarare visar att talaren har ett annat perspektiv på det aktuella fenomenet. Nämnas kan också Saaristos (2008) studie av konstruktionen *X är + uteblivet komplement* i finlandssvenskan som analyseras som en responsiv metod att bland annat utföra kvitterande bekräftelse (ibid.:55), t.ex. A: *de e hårt* B: *de e*, eller negeringar "[...] *hani jobba mycky tidigare - nä (p) ja ha int.* Saaristo presenterar dock inte en interaktionell analys av beläggen. Även om dessa fenomen är formellt besläktade med pronominella returfrågor, sammanfaller inte studieobjekten.

Den svenska returkonstruktionen har omnämnts i SAG som *returfråga* (Teleman m.fl. 1999:I:219), samt i avsnittet om *ellips av nominal bisats som objekt*, där det hävdas att utelämningen främst förknippas med "verben *veta, tro, tycka*" i själva returfrågan (ibid.:IV:960). Villkoren för denna ellips sägs vara ofullständigt

kända och både returfrågan och ellipsen beskrivs helt utan interaktionell analys trots att de placeras i ett dialogiskt sammanhang. Min studie kan inte bekräfta att konstruktionen är vanligast i samband med dessa verb eftersom verben *göra*, *ha* och *vara* i returyttrandet är vanligast i det material som här undersökts. Jag gör dock anspråk på att redogöra för vissa *interaktionella* villkor för användandet av pronominella returfrågor (med eller utan ellips) som metoder att lösa lokala kommunikativa uppgifter i samtalsspråk. Frågan om villkoren för själva ellipsen måste kanske ställas åt sidan tills vi vet mer om dessa övergripande interaktionella villkor.

Förutom *säger*-frågor förekommer i mitt material även andra yttranden som är besläktade med pronominella returfrågor, men som inte har analyserats närmare i just denna studie. En av dessa besläktade men ej analyserade varianter karakteriseras t.ex. av att yttrandet avslutas med repetitionen av den fulla referensformen i predikativ (final) position istället för med ett pronomen (t.ex. A: *ja men de e ju fina ändå nu*, B: *e: dom fina*). Det finns även *deklarativa* returyttranden med motsvarande inslag av anaforiska proverb, pronominella subjekt och predikativ samt negationer (t.ex. A: *jag har inte satt om andra blommor inte*, B: *de har du inte*). Returyttrandets grundkonstruktion ser i dessa fall något annorlunda ut eftersom objektet/predikativet är obligatoriskt (enbart *de har* som respons förekommer såvitt jag vet inte i sverigesvenskan, men se Saaristo 2008 och Sorjonen och Hakulinen 2009 betr. finlandssvenska respektive finska). I det deklarativa returyttrandet finns även möjligheten att antingen topikalisera subjektet eller predikativet, en möjlighet som ju inte finns i den rogativa konstruktionen. I mitt material förekommer dessutom helt andra och mer varierade responspartiklar i förfältet till deklarativa returyttranden, t.ex. *jaha* eller *så*. Deklarativa kan ibland användas på samma sätt som en rogativ, men framstår ofta som betydligt mer konfrontativa än merparten av de rogativa, samt är betydligt färre i mitt material (endast 7 jämfört med 41 typiska rogativer). Ingen av dessa varianter analyseras som sagt närmare här.

3 Syfte, metod och data

Pronominella returfrågor har alltså inte beskrivits på ett sammanhållet sätt tidigare, vare sig i samband med svenskt eller engelskt samtalsspråk. Huvudsyftet med denna relativt begränsade korpusbaserade studie är att kartlägga vilka lokala

kommunikativa uppgifter deltagare löser med pronomina returfrågor i föreliggande vardagliga samtalsmaterial. Jag utgår från yttranden med vissa specifika formella egenskaper (basvarianterna 1 och 2 enligt ovan) och analyserar dem sedan i sina respektive interaktionella kontexter. Fördelen med detta, snarare än att utgå från den interaktionella kontexten och sedan se vilka returhandlingar som dyker upp där, är att själva yttrandetypen kan få en genomlysning, vilket i förlängningen kan tydliggöra vilken typ av bidrag studien gör till beskrivningen av svenskt samtalsspråk.

I min analys använder jag *conversation analysis* (CA) för att demonstrera hur deltagare själva orienterar sig mot pronomina returfrågor som metoder att lösa olika lokala kommunikativa uppgifter, både i specifika sekventiellt definierade kontexter, och kontextöverskridande via jämförande analys. I analyserna diskuterar jag löpande deltagares användning av de prosodiska, syntaktiska och lexikala metoder som bidrar till detta arbete. Transkriptioner av samtalssekvenser där pronomina returfrågor förekommer är ett oumbärligt verktyg för analys och åskådliggörande av analysen, men videosekvenserna utgör primära data. Transkriptionskonventioner återfinns i bilaga 1.

De pronomina returfrågorna är excerperade ur videoinspelade, naturligt förekommande och vardagliga flerpartssamtal i hemmiljö, med kvinnliga deltagare i pensionsåldern. Deltagarna (3 till 4 stycken) är i huvudsak sysselsatta med samtal och fika i de sekvenser som analyserats. Totalt 37 belägg av typiska pronomina returfrågor (basvarianter 1–2) har excerperats ur tre samtal om sammanlagt 4 tim och 9 min (SÅINF1 39 min, SÅINF2 2.35 tim, SÅINF3 1.55 tim)⁴. Se bilaga 2 för en översikt över samtliga yttrandevarianter som har tagits med i korpusen. Vissa av varianterna förekommer flera gånger så det är typer och inte förekomster som listas i bilaga 2.

4 Kommunikativ analys av returfrågor i interaktion

I detta kapitel ska jag visa hur pronomina returfrågor används som metoder för att lösa olika lokala kommunikativa uppgifter i vissa specifika sekventiella omgivningar. Dessa omgivningar är kortfattat annonseringar av information, förslag på

⁴ Tack till Leelo Keevallik och Bengt Nordberg, Uppsala universitet, som gav mig tillgång till dessa inspelningar.

nya samtalsämnen, etableringen av argumentativa oppositioner, potentiellt genanta situationer, samt i ett fall en värderande handling. Returfrågor används som metoder för att hantera dessa omgivningar på olika sätt och metoderna är därför på sätt och vis specifika för den aktuella kontext de används i. Detta har nog varit en av anledningarna till att returfrågor inte har analyserats sammanhållet tidigare, men returfrågor har också vissa gemensamma funktionella drag som jag ska försöka lyfta fram.

4.1 Metoder att ta emot informationsannonseringar

Den kanske mest väletablerade analysen av yttranden som liknar pronomina returfrågor i engelskan beskriver dem som centrala delar av hur information organiseras av deltagare i samtal. Studier av samtal har visat att en för deltagare viktig aspekt av information är i vilken mån den presenteras som ny eller inte av enskilda deltagare. Detta är inte en direkt avspegling av exakt vilka kunskaper som enskilda deltagare besitter vid givna ögonblick i samtalet, utan betraktas som produkten av interaktionellt arbete över tid och över flera kommunikativa bidrag, inom ramen för vad som har kallats *news delivery sequences* (t.ex. Freese & Maynard 1998:209). Annorlunda uttryckt handlar det om vem eller vilka som hävdar förstahandskunskap om (och ibland en självständig tillgång till) specifik information som introduceras under loppet av samtalet, samt hur andra deltagare på olika sätt *och av olika anledningar* visar att de inte delar denna kunskap här och nu. I båda fallen får det betydelse för efterföljande handlingar, t.ex. för vems perspektiv på det omtalade som ges utrymme i det efterföljande samtalet, hur det omtalade tas emot, eller om det omtalade överhuvudtaget vidareutvecklas.

4.1.1 Metod att ta emot och acceptera information: informationskvittering

Pronominella returfrågor som används som responser på informationsrapporter kan följas av sekvensavslut utan att något större interaktivt arbete läggs ner. Returtalaren tar då emot den levererade informationen i *handlingsfas A* med en minimal returfråga, varpå returfrågan kvitteras av informationsrapportören, varpå sekvensen avslutas. Dessa responshandlingar har kallats *news receipts* i studier av engelska samtal, men en lämplig svensk term kan väl vara *informationskvittering* eftersom informationens nyhetsvärde för returtalaren här-och-nu kan diskuteras.

I utdrag (3) rapporterar talare A om något som inte verkar paketeras som en nyhet för de andra, dvs. att det finns nervknutar i diafragman som är kopplade till

smärtor i magen (raderna 4–5). Denna information utgör i sin tur en respons på en annan deltagares klagomål över smärtor i magen (rad 2–3).

(3) Nervknutarna. SÅINF3-1_124933_RQ13. A är ej i bild, utan förbereder fika. B och C sitter vid köksbordet. Tal om smärtor i magen och huvudet och läkemedel för detta.

- 01 A: de e fö [↑]ORO ja får.
 02 B: jaså oro (a men ehe de) .hh (h[↑]är brukar man ((/drar handen
 03 ha värkar ibland.= [verkar ju som) ()] över magen))
 04 A: a→ [ja de e ju- här [↑]e re ju de]
 05 a→ (.) dia- diafragman de e ju [där'e ligger alla]=
 06 B: [°åh::: ah°]
 07 A: a→ =(nära) nervkn^utarna.
 08 C: b→ e're.
 09 A: .a::
 10 B: jo[^] eh::
 11 (0.2)
 12 C: de- [>de e de här me då.<]
 13 B: [man blir or[↑]oli så] får man ju ont i
 14 magen [också.]

Talare C responderar på informationsrapporten med en minimal pronominal returfråga *e're*. Responsen lämnar tillbaka turen till A som då får den strukturella möjligheten att vidareutveckla informationen, men kvitterar endast med en minimal responsartikel, här ett *ja* på inandning. Returfrågans reducerade design både lexikalt och prosodiskt kan vara en respons på hur informationsrapporten i sin tur är designad. Rapporten innehåller tre *ju*-partiklar, som kan uppfattas som vädjanden till en gemensam kunskap, och förutsätts därmed inte vara en nyhet för mottagaren. Talare C verkar heller inte konstruera A:s information som nyför-henne-här-och-nu, utan *kvitterar* informationen om nervcentrat i diafragman. Hon visar på så sätt att hon kan ha vetat om det, samtidigt som hon genom att designa yttrandet som en fråga, visar att informationen är tillräckligt ny i den aktuella samtalskontexten. Ingen i sällskapet har ju framfört just denna information tidigare i samtalet.

Liknande fall av informationskvittering återfinns i utdragen (4)–(6). De interaktionella betingelserna för returfrågorna skiljer sig en aning mellan exemplen, men jag hoppas att de tjänar som illustration av huvudtendensen. En detaljerad analys av (4)–(6) görs inte här.

(4) Våningssäng. SÅINF3-1_130439_RQ14. Tal om hur många personer det ryms i en stuga som B har hyrt tidigare samma sommar.

01 B: ee:tt rum va de fyra, (.) bäddar i.
 02 (0.4)
 03 A: ja[ha?
 04 B: a→ [eh: >sån där< våningssäng ((/visar med armarna))
 05 0.2
 06 A: b→ var'e [de::.
 07 B: [jaha,
 08 A: d↑oj oj.

(5) Juli e dyrare. SÅINF3-1_130517_RQ15. Tal om olika priser för att hyra en stuga.

01 B: de kanske va lite billiare nu fö vi (.)
 02 tog augusti
 03 a→ .hh juli e dyrare.
 04 A: b→ e '[re de::[::]
 05 C: [mmhm mm[hm]
 06 B: [ja
 07 (0.8)
 08 C: *a just de*

(6) Smörgås. SÅINF1-1_141955_RQ8. A erbjuder B en smörgås men B tackar nej.

01 A: a→ Berit d↑u som e uppe klockan nie ja sätter
 02 [fram en-
 03 B: [>ja men ja-< (.) j↑a fick kaffe å smörgås
 04 där ja va.
 05 (0.3)
 06 A: va:
 07 B: a→ ja ha f↑ått kaffe å smörgås där ja va,
 08 A: b→ ha:r du[:,
 09 B: [.j]a
 10 A: h↑a
 11 B: så de e bra.
 12 C: °mmhm°
 13 (1.5) ((A vänder sig bort från B))

Det snabba avslutet efter returfrågan i utdragen (3)–(6) avspeglar att hela den lokala handlingssekvensen behandlas som avslutad i och med returfrågan och dess respons(er). De flesta informations- eller nyhetskvitterande pronomina returfrågorna i föreliggande material produceras med återhållna (jfr *subdued*, Norén 2007, eller *unmarked*, Gardner 2001:19) prosodiska metoder utan emfatiska betoningar, tontoppar/tondippar eller volymhöjningar. Returfrågornas reducerade prosodiska gestaltning bidrar troligtvis till att utföra den kvitterande, accepte-

rande och avslutande handlingen. Den lexikala designen tycks även den vara reducerad, i bemärkelsen att de informationskvitterande returfrågorna vare sig föregås av responspartiklar, eller följs av ytterligare element som skratt.

En kanske viktigare gemensam aspekt av informationsrapporteringssekvenserna i (3)–(5) är hur handlingsfas A *presenteras*, dvs. den handling som returfrågorna responderar på. Speciellt i jämförelse med de sekvenser som kommer att analyseras i nästa stycke, *presenteras* inte informationen i handlingsfas A som ny av den talare som utför handlingsfas A. Detta gör det då heller inte relevant för returtalaren att svara på handlingsfas A som ny-för-den. Utdrag (6) skiljer sig i detta avseende eftersom talare B här avböjer ett erbjudande från A att servera henne en smörgås, med motiveringen att hon redan fått kaffe och smörgås där hon var innan hon kom hem till A. Ett visst inslag av besvikelse kan eventuellt skönjas i B:s respons på avböjandet, men framför allt förutsätter väl denna informationsrapport (och inte minst erbjudandet i sig) att A inte visste vad B ätit tidigare. Frågan är dock om B:s avböjande verkligen är *designat* som en nyhet. Det är snarare designat för att fungera som ett avböjande som samtidigt är en redovisning (jfr eng. *account*) för avböjandet.

4.1.2 *Metod att ta emot annonserad information som en nyhet*

Pronominella returfrågor används även som en metod för att visa att den information som levererats i föregående tur är ny för returtalaren i bemärkelsen *ny för denne här och nu*. Att markera informationen i föregående handling som ny innebär vare sig att returtalaren accepterar informationen fullt ut eller ifrågasätter den (åtminstone inte i detta skede av sekvensen). Handlingen skapar dock en lokal kontext som gör det möjligt (och ofta relevant) för informationsrapportören att vidareutveckla informationen i den omedelbart efterföljande sekventiella positionen. Sekvenserna som utvecklas påminner en del om reparationssekvenser, eftersom det nyhetsmarkerande returbidraget ofta leder till att informationen hanteras i en parentetisk inskottsliknande sekvens.

Responser på nyhetsleveranser av detta slag har kallats *newsmarks* i den anglosaxiska litteraturen och *nyhetsmarkörer* i den svenska (t.ex. Norrby 2004). Ett problem med dessa termer är att de enbart fokuserar på vilken uppgift de nyhetsmarkerande bidragen utför i relation till den föregående kontexten, dvs. att de *enbart markerar* något som nytt-för-talaren-här-och-nu, men inte hur de behandlas i efterföljande samtal. Jag kallar därför nyhetsmottagande handlingar som tas

emot med vidareutvecklingar av nyheten för *nyhetsutvecklare*, och skiljer dem från sekvensavslutande *nyhetskvitteringar* som togs upp i avsnitt 4.1.1 ovan. Den generella tendensen är att dessa båda handlingstyper skiljer sig åt prosodiskt och i viss utsträckning även lexikalt, men inte helt systematiskt, vilket jag ska återkomma till.

Introduktionen av information eller lokala topiker i samtal, som därmed skapar en sekventiellt relevant kontext för bidrag som är designade för att ta emot informationen, kan organiseras på åtminstone två olika sätt. Sådana introduktioner kan utgöras av en minimal sekvens (som motsvarar *handlingsfas A* enligt ovan), dvs. först en informationsbegärande handling (t.ex. en ja/nej-fråga) av returtalaren själv, på vilken informationsrapportören responderar. Denna initiativ-respons-sekvens skapar en sekventiellt relevant position för att producera en (ut)värderande handling i 3:e position, dvs. antingen en *nyhetskvittering* eller en *nyhetsutvecklare*.

Information kan även introduceras via en informationsrapport i 1:a position (som också motsvarar *handlingsfas A* enligt ovan), som skapar en sekventiellt relevant position för ett nyhetsmarkerande bidrag av returtalaren i 2:a position. Dessa båda sätt att organisera introduktionen av information i samtal kan skapa helt olika sekventiella betingelser för returtalaren, vilket jag ska återkomma till.

I utdrag (7) responderar talare A med en pronominell returfråga efter att talare B har identifierat ett felaktigt gemensamt antagande i det pågående samtalet. Talare B föreslår först att de ska ta seniorbussen till livsmedelsbutiken de ska besöka (rad 1–2), vilket A accepterar (rad 3 och 5). Några turer senare (rad 8–9) påpekar dock talare B att den buss de talat om inte går till livsmedelsbutiken Maxi och vänder sig mot A.

(7) Inte till Servus. SÅINF3-1_131058_RQ40. Tal om hur de ska åka till en livsmedelsaffär.

```

01  B: a→ .hh >vi få nog> ta oss en tur i vingen du
02          å [ja                                     ((vingen=seniorbuss))
03  A:      [ja::ɛ
04  C:      *mm*
05  A:      ɛfö vi gjord↑E JU DE då kom du ihåg def
06          [(h) (h) .hh
07  B:      [ja åka ut till: #ja de kan vi, (0.5) ((#B tittar på C))
08  a→     jooɔ (0.5) men >den går ju inte dit ut<
09          till (dära) (.) Maxi. ((vänder sig mot A))
10          (0.8)
11  B:      .hh: [ava- ]

```

- 12 A: b→ [+>gör]'en ↑INTE de:.<+
 13 B: nä:e då får du ta femman serru.
 14 A: jaha ((/lutar sig bakåt))
 15 B: de (bli no inte) dit.
 16 (0.5)
 17 A: °nähä°, [(kon-)]
 18 B: [vi kan] åka ner till Salléns:.
 19 A: ja Sall↑éns kan vi åka.

Talare B:s ifrågasättande av möjligheten att ta ving-bussen till Maxi kan beskrivas som en självinitierad reparation som på sätt och vis reparerar ett gemensamt misstag. Det faktum att B vänder sig mot A och väntar länge innan hon går vidare med en turinledning, tyder på att hon förväntar sig en kommentar från A, kanske en bekräftelse på att hennes invändning stämmer. A dröjer dock med responsen och först när B tar en turinledande inandning responderar A med en prosodiskt markerad deiktisk retur [+>gör]'en ↑INTE de:.<+ (emfatisk betoning på det inledande verbet, volymhöjning på hela yttrandet, och tontopp på negationen). Returfrågan yttras i överlapp med B:s turstart, och den hanterar informationen B har lämnat i sin invändning som ny för A. En alternativ tolkning är att se även returfrågan som en reparationsinledare, men i och med att frågan är en respons på B:s reparation blir det rimligare att se frågan som en metod att hantera B:s *ifrågasättande* och det egna tidigare eventuella misstaget att hålla med B om att ta ving-bussen. Speciellt sättet att kraftigt höja både volymen och tonen på negationen i yttrandet skapar en extra fokusering på detta. Den prosodiska markeringen av negationen skapar dessutom en lokal prosodisk kontext i vilken det blir relevant att bygga ut frågan med ytterligare ett pronominellt led (*de*) som här används som ett prosodiskt avklingande segment (en prosodisk koda).

I och med att responsfrågan markerar B:s bussinformation som en nyhet, utan att i övrigt uttala sig om den stämmer eller ej, returneras dock ansvaret att kommentera det gemensamma antagandet. Detta gör det relevant för B att *själv* leverera den kommentar som hon *själv* efterfrågat. B bekräftar omedelbart sin egen informationsrapport med ett *nä:e* och utvecklar direkt TKE:n med ett be-fästande *då får du ta femman serru*. Inte minst den avslutande diskurspartikeln talar för att här finns få rester kvar av eventuell osäkerhet. Direkt efter utvecklingen avslutar A reparationssekvensen med en prosodiskt återhållen insiktspartikel *jaha* samtidigt som hon lutar sig tillbaka.

I utdrag (8) nedan inleds det informationsutvecklande yttrandet med partikeln *jaså*. Heritage (1984:340f)⁵ argumenterar för att *oh*-inledda *partial repeats* som responderar på informationsrapporter i engelskan fungerar som nyhetsutvecklare snarare än nyhetsmottagare eftersom de systematiskt följs upp av mera prat om den aktuella informationen i nästföljande tur.

(8) Två grader varmt. SÅINF1-1_142518_RQ19. Deltagarna sitter vid köksbordet vid ett fönster och pratar om vädret (inspelat i början av mars).

01 C: a→ ja tror du har fått mera snö här än va
 02 vi fick [hemma ()
 03 A: [j↓aså ja de kan varieraζ=
 04 C: =°mmhm°
 05 (0.8) ((alla ser ut genom fönstret))
 06 A: a→ nå men n↓u v↑a de ju två grader varmt
 07 (0.6) ((B vänder sig mot C & A))
 08 C: °.ja[::°
 09 B: b→ [jaså v↑ar'e, då, .hh [när ja-
 10 A: [j::a t↑itta
 11 nu [för en stund sen.] ((/pekar ut))
 12 B: [jah↑a annars så]SA rom [på-
 13 A: [eh
 14 A: ja: de va en [köldv↑arning också.]
 15 B: [>på radio< att de va noll]gradit
 16 >eller om de va< [en::
 17 A: [ja::ζ
 18 (0.2)
 19 B: köldgrad
 20 A: mm::hmζ=
 21 B: =så att (.) >så re skulle bli< väldigt
 22 [(kallt) nu.]
 23 A: [a de va noll]gradit [innan
 24 B: [() nu=
 25 A: =.ja
 26 (0.2)

Frågan är dock om detta gäller även för motsvarande yttranden i svenskan och hur responsen på returyttrandet i utdrag (8) bör analyseras. Deltagarna har talat om den begynnande våren och det växlande vårvädret med både grönska och snöfall, när talare C kommenterar att värdinnan A nog har fått mer snö än vad hon själv har fått hemma (rad 1–2). Implicit i detta yttrande är antagligen iakt-

⁵ Heritage refererar här till en forskningsrapport av Gail Jefferson som jag dock inte har fått tag på i ursprungligt skick. En omarbetad version, utan diskussion av pronominella returyttranden, har publicerats som Jefferson (1981).

tagelsen att vädret hos A har varit en aning kallare än hos C. På rad 3 håller A i allmänna termer först med om att snömängden kan variera (troligtvis menar hon variera från plats till plats), men säger i sin nästa (något fördröjda) tur att *nä men n↓u v↑a de ju två grader varmt*. Turen inleds med ett *nä men* som tar avstånd från föregående aktiviteter samt följs av påpekandet att det är två grader *varmt* ute just nu, vilket skapar en kontrast mellan C:s kommentar om snömängden och den aktuella dagstemperaturen.

Detta stödjer analysen att handlingsfas A produceras *som en nyhet* för alla, även för A själv. Talare C producerar då en fördröjd respons, en prosodiskt utdragen och återhållen fortsättare *°ja[::°* på inandning, vilket skulle kunna vara en avslutning på den pågående sekvensen.

I denna sekventiella kontext träder B in i sekvensen med en pronominal returfråga *jaså v↑ar'e*, som behandlar denna information som ny-för-henne. Efter ett minimalt hack i yttrandets fonation fortsätter B med ansatsen till en utveckling av responsen *då, .hb [när ja-*, men hon blir avklippt av A som nu överlappar med ett försvar av sin rapport om utetemperaturen, hänvisande till att hon hade tittat för en stund sedan, samt pekar ut genom fönstret – antagligen med innebörden att hon hade kontrollerat utomhustemperaturen på termometern i fönstret.

Både talare B och talare A visar alltså att det *jaså*-inledda returyttrandet gör det relevant att bygga ut sekvensen ytterligare med mer prat om temperaturen omedelbart efter returyttrandet. B återupptar genast sin avklippta tur på rad 12 och hänvisar till att *jab↑a annars så SA rom [på- (1.0) >på radio< att de va noll]gradit >eller om de va< [en:: (0.2) köldgrad*, vilket antagligen är en redovisning av anledningen till att hon överhuvudtaget responderade på A:s rapport som en nyhet. Bidragande till den argumentativa utvecklingen är troligtvis att returtalaren denna gång har egen tillgång till den information som omtalas (vädret och temperaturen), vilket returtalaren inte hade i förra exemplet. Vad gäller den inledande responspartikeln *jaså* i kombination med en pronominal returfråga kan det nu också fastställas att hela konstruktionen åtminstone i denna sekvens fungerar som nyhetsutvecklare i den betydelse som beskrivits ovan.

I utdrag (9) talar deltagarna om en seniordans där talare A har berättat om hur hon blev nobbad fem gånger efter varandra. Vi kommer in i samtalet i slutet av berättarsekvensen där berättaren A försöker återvända till berättelsen efter en utvikning (rad 1).

(9) Partyt slut. SÅINF2-1_135609_47. Slutet av lång berättelse om när A blev nobbad fem gånger på en seniordans. (Denna sekvens återfinns även i utdrag 2.)

01 A: *nä:men du vet* att de (kla[rt]¿ ((försök att återuppta-1))
 02 B: [>men ja va
 03 tvungen å gå< öh >gå in å<
 04 (.)
 05 A: gå=
 06 B: =å lägga me de där *e:hh* ts [ts avsl↑uta=
 07 C: [mm
 08 B: =de hela °ja° .
 09 A: NÄE rå [>men de va:: ((försök att återuppta-2))
 10 C: a→ [men va pa:rtyt sl↑ut ell[er,
 11 B: a→ [näe::.. ((/skakar
 12 C: b→ v↑ar'e in[te, huvudet))
 13 B: [näe::.. ((/skakar huvudet))
 14 (0.5)
 15 B: .nähh ((/skakar huvudet))
 16 (0.5)
 17 A: ja tyckte *ändå* de va trevligt fastän ja ((återupptar))
 18 ble mobbad (h) f- fhem sthyck[hehe:nf=
 19 B: [ja:ha.

Talare B (som själv deltog i de händelser som A berättat om) skjuter då in några kommentarer om hur hon själv lämnade tillställningen, i överlapp med A:s försök att återuppta berättaraktiviteten. A gör efter detta ett nytt försök att återuppta berättandet (rad 9), men blir ånyo avbruten, denna gång av talare C. C frågar B om dansen var slut när hon gick hem [*men va pa:rtyt sl↑ut ell[er*]. Frågan är designad som en ja/nej-fråga och B:s svar är nekande (rad 11).

I denna sekventiella kontext responderar C på nekandet med en pronomi-nell returfråga *v↑ar'e in[te*, som i likhet med returfrågorna i utdrag (6) och (7) är producerad med emfatisk betoning på första stavelsen i själva returfrågan. Till skillnad från den negerande returfrågan i (7) läggs dock tontoppen på det in-ledande verbet och inte på negationen. Där en returfråga med motsvarande pro-sodiska konfiguration i liknande sekventiella positioner föranleder informations-rapportören att vidareutveckla sin information (se ovan om nyhetsutvecklare), leder dock returyttrandet här till en omedelbar repetition av negationen (rad 13), i överlapp med returyttrandet och sedan till sekvensavslut. I princip uppstår här möjligheten för C att ställa ytterligare frågor om dansen och B:s agerande, men istället uppkommer en paus och B producerar då en tredje repetition av negation-en (rad 15), denna gång en uppenbar sekvensavslutare. Varför blir det så?

En möjlig analys av returfrågan och de handlingar som följer på den skulle kunna vara att C *inte* är orienterad mot fortsatt tal om de omständigheter under vilka B lämnade festen, utan *accepterar* respektive *kvitterar* B:s nekande som ett fullt svar på frågan. Returfrågan skulle då inte vara en nyhetsutvecklare utan en informations- eller nyhetskvittens. Men B:s sätt att sedan hantera returfrågan talar emot denna tolkning. Centralt i detta resonemang är talare B:s repetitiva och bestämda sätt att förneka det faktum att dansen var slut när hon gick hem. Hon säger *nej* kombinerat med en lätt huvudskakning tre gånger i följd. De första två överlappar C:s fråga respektive returfråga och den tredje och sista sägs på inandning. Dessa tre responser lämnar inte mycket utrymme för vidare utveckling och avslutar effektivt både den lokala nyhetssekvensen och den längre inskottsekvensen.

Talare B lägger alltså ner en hel del interaktivt arbete på att avsluta den pågående aktiviteten, kanske så att A kan fortsätta med sin berättelse. Talare B:s bestämda avfärdande av C:s returfråga (i överlapp) kan ur den synvinkeln tolkas som en orientering mot att returfrågan i själva verket skapar en förväntan på vidareutveckling i en kontext där övriga samtalsdeltagare tycks vara mer orienterade mot att återvända till A:s berättande. Hela sekvensen med talet om när B gick hem hanteras ju vid upprepade tillfällen som en inskottsekvens i ett pågående berättarprojekt, där berättaren som nämnts redan har gjort två försök att återuppta berättandet (rad 1 respektive 9). En vidareutveckling kan ju därför vara ansiktshotande för A. Den pronominala returfrågan på rad 12 analyseras av det skälet bäst som en nyhetsutvecklande handling eftersom övriga deltagare *hanterar* den som en sådan, inte därför att nyheten om partyts avslut faktiskt utvecklas i det fortlöpande samtalet.

Returfrågorna i (7) och (8) responderar båda på informationsrapporterande handlingar som på olika sätt *presenteras* som nyheter. Att returfrågan respektive responsen på returfrågan kan analyseras som nyhetsutvecklande handlingar är starkt förknippat med hur informationen presenteras genom *hela* sekvensen. Returfrågan i (9) skiljer sig i detta hänseende eftersom den produceras i tredje position efter en markerad invändning mot returtalarens egna fråga. Det är ju först i denna position som informationen om partyts slut kan markeras som ny. Returtalarens egna fråga har dock gjort en nyhetsutvecklande respons relevant.

Gemensamt för alla tre nyhetsutvecklande returfrågor i utdragen (7)–(9) är den markerade prosodin med tontoppar i samtliga exempel, en kraftigare be-

toning på det inledande verbet i själva returfrågan i samtliga exempel, samt en markerad volymhöjning på hela yttrandet i utdrag (7). Här förekommer även den inledande responspartikeln *jaså*. Användandet av dessa formella konstruktionsmetoder skiljer sig från den nyhetskvitterande pronominella returfrågan i utdrag (3)–(6) som ju konstaterades vara något mer prosodiskt återhållna. Den reducerade prosodiska formen speglar det minimala interaktionella arbete som deltagarna lägger ner på att acceptera och visa samstämmighet och samhörighet. Den mer markerade formen speglar då det mer intensiva interaktionella arbete som deltagarna tydligen behöver lägga ner för att dels markera föregående informationsrapport som en nyhet-för-mig-här-och-nu, men även för att uppmuntra till mer tal om topiken för att överbrygga eventuella lokala skillnader i kunskap mellan deltagarna. Det tycks dock inte vara någon skillnad mellan kvitteringar och utvecklare med avseende på i vilken utsträckning som basyttrandet byggs ut med predikativ/objekt efter objektet eller objekt+negation. Denna analys gäller förstås enbart pronominella returfrågors funktion i sekvenser där handlingssekvens A är i huvudsak informationslevererande, och är inte direkt generaliserbar till andra kontexter.

4.2 Metod att inleda reparation

En av de mest väletablerade analyserna av returliknande yttranden i den engelska litteraturen är som nämnts när de används som *inledare* av en sekvens där yttrandet sätter fokus på någon form av problem med föregående tur, som sedan reds ut gemensamt i en reparationssekvens. Det finns några relativt klara fall av reparationsinledare i min korpus (ca 5), och jag har tagit med två likartade belägg i följande analys. I båda fallen vilar analysen i hög grad på att den pronominella returfrågan följs upp av två separerade handlingar innan deltagarna kan gå vidare: dels ett bekräftande av att den information som annonserats i sekvensens inledning är korrekt, dels en förklaring eller ett förtydligande (reparationen). Min tolkning är att den pronominella returfrågan har gjort båda handlingarna relevanta som möjliga nästa drag. Dessa belägg är båda exempel på annan-initierad självreparation, men flera exempel finns även på annan-initierad annan-reparation.

Utdrag (10) är hämtat från en längre sekvens där deltagarna har talat en stund om en stuga som B hyrt tidigare under sommaren.

(10) Åtta bäddar. SÅINF3-1_130430_RQ35. Tal om inredningen i en stuga som deltagare B har hyrt tidigare samma sommar.

01 B: du må tr↑o vi hade fin stuga på Solön.
 02 C: *ja* förstår ja
 03 B: ja:aç
 04 C: ja vet att (dom e) (.) fina stuger där=
 05 B: =jaç
 06 (0.4)
 07 B: eh tvättmaskin? .hh diskmaskin?.hh [å microugn.
 08 C: [mm
 09 C: [[ahaç
 10 B: [[åsså va de ju: eh (.) lägre spis [å >kylåfry:s< å
 11 C: [mm:hmç
 12 (.)
 13 B: [[så.
 14 C: [mm:hm,
 15 (.)
 16 C: *mm a*.
 17 A: hur stor v↑a re [rå.
 18 B: [°()° ((vänder sig mot A))
 19 (0.4)
 20 B: vaç
 21 A: a→ hur stor va stugan.
 22 B: a→ ja de ja få ju:: åtta bäddar >hade vi ju där<.=
 23 A: =jahaç ((/nickar))
 24 (0.4)
 25 C: b→ v↑ar'e.
 26 B: jaç (.) vi va ju åtta person[*er*.
 27 A: [åtta *ja*.
 28 (0.3)
 29 C: ja de du
 30 (0.6)
 31 C: å va *en vecka*. ((/nickar))
 32 B: ee:tt rum va de fyra, (.) bäddar i.
 33 (0.4)
 34 A: ja[ha?
 35 B: [eh: >sån där< våningssång ((visar med armarna))
 36 0.2
 37 A: va re [de::
 38 B: [jaha,
 39 A: d↑oj oj.
 40 ((fortsatt tal om bäddarna följer))

Talare A i sällskapet frågar B hur stor stugan var och B svarar genom att tala om hur många bäddar stugan hade. A möter direkt svaret med ett *jahaç*, i en position där en avslutande kvittering i tredje position är relevant. Kvitteringen har dock en stigande slutton och saknar markerad betoning, vilket kan visa sig vara betydelsefullt, eftersom detta graderar ner den samtidiga nickningens karaktär av nyvunnen insikt. Därefter responderar talare C på B:s information med den pronomina

returfrågan *v↑ar'e*. Till skillnad från A:s respons är C:s respons både fördröjd och prosodiskt markerad med tontopp. Sammantaget kan det hävdas att denna fördröjning, tillsammans med den pronominella (och prosodiskt markerade) returfrågan, skapar en sekventiell kontext där det blir relevant för B att först bekräfta sin tidigare information *jaɜ*, men efter en kort paus också bygga ut sin bekräftelse med förklaringen *vi va ju åtta person[*er]*. Även om den lokala informationshanteringssekvensen avslutas av C:s utvärderande *ja de du* på rad 29, påbörjas härefter en längre sekvens där B förklarar i detalj hur många bäddar som finns i rum för rum, i ett listliknande format.

Produktionen av returfrågan hörs som något fördröjd, och fördröjda responser har i litteraturen beskrivits som sekventiellt disprefererade (t.ex. Schegloff 1988:145) och de utgör därmed en resurs att markera ett tidigare bidrag som problematiskt i något avseende. B behandlar också C:s fördröjda frågerespons som om något (problematiskt) behövde hanteras genom att ge en omedelbar förklaring och sedan dessutom vidareutveckla förklaringen (rad 32).

I utdrag (11) responderar talare A på information om att några grannar till B har flyttat till en mindre våning längre ner i huset (detta returyttrande återfinns även i utdrag 1). Informationen levereras i inledningen på en berättarsekvens om anhöriga som drabbats av parkeringsböter, där B:s syfte med upplysningen om flytten främst verkar vara att introducera berättelsens huvudpersoner för åhörarna, samt få bekräftelse på att de vet vilka hon talar om.

(11) Flytta ner. SÅINF 1-1_144040_RQ5. Tal om att man har börjat med parkeringsböter utanför bostaden.

```

01  B:      å på väran gård nu så får'om [park-
02  C:                                     [((harkla[r])
03  B:                                     [parkeringsböter
04  C:      .hhhh[hhhhhhhhh] [((host[ar))   ]
05  A:      [får d↑om?]
06  B:                                     [tre hu[ndra kroner.
07  C:                                     [V:Aɜ
08  A:      [°men gu° jah[↑a:::.
09  B:      [((nickar)) [på gärden på gärden
10          (0.3)
11  B:      .ja
12  A:      jaha ja dom s[ka'nte stå där.]
13  B: a→      [ Gunilla GUS]TAVSSON >vettu
14          a→ B↑irgit- eller Evert å Agda h[a fått=
15  A:                                     [ jaaɜ
16  B: a→      =f::lytta n↑er.
17  A: b→      h↓a:r dom ((/nickar))

```

- 18 B: jaꝫ >dom bodde i fyr[an<.
 19 A: [JA:?
 20 B: ja nu bor'om i .hh::: tvåan därne[re.
 21 A: [ja:hh↑[a:..
 22 B: [.ja
 23 (0.3)
 24 B: i samma trupp-
 25 (0.4)
 26 A: de e unge[fär som eh:] Orebrands=
 27 B: [(° °)]
 28 A: =dom [bodde ↑också nere ja.]
 29 B: [JA:? dom ha också flytta][ner.]
 30 A: [ja?]
 31 B: .ja
 32 (0.3)
 33 B: å då hade Gunilla elle Ann- (0.4) JA ((återupptar ber.))
 34 Gunilla yngsta do[ttern] vari där, .hh=

På rad 15 bekräftar A att hon känner igen Evert och Agda, vilket betyder att identifieringen och etableringen av berättelsens deltagare är klar, men när B går vidare och säger att de *ha fått flytta ner* responderar A med en rogativ retur *här dom*, åtföljt av en nickning. Detta returyttrande är liksom i föregående sekvens markerat med tonrörelse på första stavelsen, även om det denna gång är frågan om en tondipp. Returfrågan är troligtvis delvis responsiv på att B använder uttrycket *ha fått* vilket antyder att det inte var en frivillig flytt, kanske på grund av ohälsa (det framgår dock inte av det fortsatta samtalet). Talare B bekräftar omedelbart att så är fallet *jaꝫ*, men går direkt vidare med ett förklarande yttrande som mer fokuserar på varifrån och vart de flyttade, *>dom bodde i fyr[an<*. samt, efter en uppmuntrande fortsättare av A, ytterligare ett förklarande *ja nu bor'om i .hh::: tvåan därne[re*. Även i denna sekvens behandlas alltså en (prosodiskt markerad) rogativ retur som en handling som pekar ut något problematiskt i den pågående sekvensen, vilket sedan behandlas som om en förklaring och ett förtydligande efterfrågades. En lämplig term för att beskriva den handling som returyttrandet utför i (10) och (11) är *reparationsinledare*.

I utdrag (11) följs förklaringen upp av en responsartikel från returtalaren A (*ja:hh↑[a:* rad 21), som i denna kontext framstår som en uppgradering av A:s föregående bekräftande responser till ett uppvisande av uppnådd förståelse eller insikt. Insiktspartikeln, som den kan kallas här, bekräftas omedelbart av B i överlapp (*.ja* rad 22). I utdrag (10) kvitterar talare C förtydligandet av antalet personer som sov i stugan med ett värderande *ja de du*. Insiktspartikeln respektive värderingen i de båda sekvenserna inleder avslut av den lokala reparationssekvensen i

första hand, men fungerar även indirekt som en bekräftelse på att returtalaren accepterar den information som ursprungligen levererades i *handlingsfas A*. Returfrågan kan därmed, åtminstone i dessa fall, sägas vara både en metod att inleda reparation, *och* skjuta upp en bekräftande eller medhållande respons som gjorts relevant i den sekventiella position där returfrågan producerades.

Reparationsinledande returfrågor definieras i första hand utifrån hur de hanteras i efterföljande sekvens, men i jämförelse med de returfrågor vars uppgift är mer specifikt informationshanterande (se föregående avsnitt), är reparationsinledarna lika lexikalt reducerade som nyhetskvitteringarna, och i ovanstående exempel kanske till och med mer reducerade. Prosodiskt är reparationsinledarna dock mer markerade i likhet med nyhetsutvecklarna, främst med tontoppar (utdrag 10) och tondippar (utdrag 11). Detta kan ha att göra med att de analyserade reparationsinledarna gör relevant en vidare utredning av den pågående lokala topiken, men utan att ifrågasätta den mer övergripande aktivitet som deltagarna är involverade i. De hamnar därmed mitt emellan på en konfrontativitetsskala med totalt accepterande vid den ena polen (jfr kvitteringarna) och totalt ifrågasättande vid den andra (jfr argumentativa handlingar nedan). Denna analys är dock specifik för just reparationskontexter, och kan inte generaliseras till att gälla returfrågor generellt.

4.3 Metod att bekräfta ett föreslaget samtalsämne

Forskning baserad på engelsk vardaglig konversation har visat att etableringar av nya topiker i löpande samtal kan *organiseras som nyhetsannonseringar* och olika sätt att hantera dessa interaktivt i de efterföljande turerna. En deltagare säger då något som presenteras som något nytt för en eller flera andra deltagare, och mottagare av sådana nyhetsannonseringar kan då formulera sina responser så att de bäddas in i nyhetsannonseringen, och därmed erbjuda nyhetsannsörens den sekventiella möjligheten att vidareutveckla nyheten som ett nytt samtalsämne. Button & Casey (1985) kallar dessa handlingar *topic nominations*, och menar att de ger nyhetsrapportören legitimitet att utveckla det föreslagna ämnet vidare. De visar att de deklarativa respektive rogativa returerna *you have* och *has she* i engelskan behandlas som *topic nominators* i samband med informationsannonseringar, samt att dessa legitimerar informationsrapportören att vidareutveckla sitt föreslagna ämne. Norrby (2004:164) använder dock termen *topikenominering* till andra fenomen, och reserverar istället termen *topikaliserare* för den funktion som ovan beskrivits.

Yttrandet *jaså, har du* anges som exempel på en respons på ett ämnesinledande bidrag som skapar möjlighet för vidare ämnesutveckling. Här använder jag den mer all dagliga termen *bekräftelse* för att beskriva motsvarande handling i motsvarande position i den lokala sekvensen.

Utdrag (12) är hämtat från en sekvens i samtalet där man talat om parkeringsböter. Fortsättningen på sekvensen återfinns i utdrag (11) ovan. Talare B rapporterar om att man nyligen börjat dela ut parkeringsböter på hennes egen gård. Talare B:s nyhetsannonsering följs mer eller mindre omedelbart av ett returyttrande från A, *får d'om?* som visar att detta verkligen är nyheter för A, samt nominerar det föreslagna ämnet för vidareutveckling av B.

(12) Böter. SÅINF 1-1_144031_RQ34. Berättelse om parkeringsböter inleds.

```

01 B:      mm::mç
02         (0.4)
03 B:      .mm
04         (0.3)
05 B:      så e're däroppe [på-
06 A:                                     [mm::[ç
07 B:                                     [Östertorp
08         (0.4)
09 B:      °°.ja°°
10 A:      mm:mç
11 B: a→ å på våran gård nu så får'om
12 a→ [park-
13 C:      [((harkla[r))
14 B: a→ [parkeringsböter
15 C:      .hhh[hhhhhhhh((host[ar))
16 A: b→ [får d'om?
17 B:                                     [tre hu[ndra kroner.
18 C:                                     [V:Aç
19 A:      [°men gu° jah[↑a:::.
20 B:      [((nickar)) [på gården på gården
21         (0.3)
22 B:      .ja
23 A:      jaha ja dom s[ka'nte stå där.]
24 B:      [ Gunilla GUS]TAVSSON
25         >vettu B↑irg[it- eller Evert å Agda
26         h[a fått-
```

Direkt efter detta levererar B rapportens poäng eller *punch line*, dvs. bötesbeloppet 300 kronor.

Även i nästa utdrag (13) används en nyhetsannonsering för att etablera ett nytt ämne, men mottagandet och utvecklingen av annonseringen av det före-

slagna ämnet organiseras annorlunda. Sekvensen kan dock användas för att demonstrera att deltagare i denna sekventiella position orienterar sig mot pronomiella returfrågor som ämnesnominerande handlingar. Utdrag (13) är hämtat ur en längre sekvens där man har talat om risken att bli rånad på semesterresor, men ämnet har ebbat ut en aning. Talare B annonserar i detta läge (rad 8–10) information om den låga risken för överfall i Förenade Arabemiraten, där hon varit på resa tillsammans med sin man.

(13) Överfall. SÅINF2-2_150532_RQ61. Tal om risken att bli rånad på semesterresor.

01 A: nä: (.) inte vet ja inte.
 02 (.)
 03 A: °usch°
 04 (2.2)
 05 C: °ja::a°
 06 (0.5)
 07 A: (nänejç)
 08 B: a→ .hh tacka vet ja va i förenta arabemiraten då
 09 a→ behövde man inte va eh (.) oroli för överfall
 10 a→ heller.
 11 A: b→ **be**[hövde ru'nte:.=
 12 C: [inte
 13 B: =°nä:ej°. ((/skakar huvudet långsamt + blundar))
 14 (0.4)
 15 C: varför d[e
 16 B: [där- (.) ↑nej↑ därför att alla e så
 17 otrolit strängt hållna därnere [så ()-
 18 C: [() ((/nickar))
 19 B: .hh de e ju bara tjuge procent utav befolkningen
 20 som är *eh o- orts- (0.4) folk om man så säger va,
 21 .hh de andra e ju bara gästarbetare (vi) gör dom
 22 en grej asså så åker'om ju [ut ur landet så're ba=
 23 C: [ah: ja.

A kvitterar med returfrågan *behövde ru'nte* (rad 11) och B bekräftar omedelbart med ett prosodiskt återhållet *nä:ej*. Här har vi alltså en sekvens med en inledande informationsannonsering, en informationskvitterande returfråga, och en sekvensavslutande responsartikel. B:s sekvensavslut behandlas av övriga deltagare som ett sätt att ge de övriga möjligheten att efterfråga en vidareutveckling av ämnet, snarare än t.ex. ett sätt att avsluta ämnet⁶ vilket vore en alternativ, men missvisande analys i detta sammanhang. Detta sker på rad 15 när C frågar *varför d[e*.

⁶ En kort bekräftande respons i en sekventiell position där möjligheten finns att vidareutveckla ett föreslaget ämne (som i sekvens 13) kallas av Button & Casey (1985) för *topic curtailment*.

Talare B:s snabba respons på frågan (i överlapp, rad 16) tyder på att B:s vidareutveckling av ämnet har gjorts relevant både av den föregående förberedande introduktionssekvensen och av den omedelbart föregående frågan. Att vidareutvecklingen av ett föreslaget ämne inte sker omedelbart efter returfrågan behöver alltså inte innebära att returfrågan avslutar det föreslagna ämnet.

I ovanstående sekvens går berättaren direkt vidare med ett bidrag som snarast är designat för att *väcka intresse* för varför risken för överfall i Förenta Arabemiraten är så låg. Den sänkta volymen och förlängningen av vokalljudet på *nä:ej* i kombination med den långsamma huvudskakningen gör tillsammans något extra utöver att enbart bekräfta den egna informationen. Övriga deltagare hantlar sedan *nä:ej*-bekräftelsen som sekvensavslutande i en mycket lokal strukturell bemärkelse (*nä:ej*-bekräftelsen tillåts avsluta introduktionsfasen av ämnet), men som sekvensutvecklande inom ramen för det vidare berättandeprojektet (*varför d/e* hanterar bekräftelsen som otillräcklig i den aktuella positionen).

Även här produceras returfrågorna främst med en reducerad lexikal design (utan responspartiklar och objekt/predikativ-element). Prosodiskt skiljer sig de olika exemplen. Returfrågan är prosodiskt återhållen då den lokala introduktionssekvensen sedan avslutas i nästa tur (utdrag 13), precis som i de informationskwitterande fallen ovan. Men då returfrågan är mer markerad följs den av en omedelbar topikutveckling (utdrag 12), precis som i de nyhetsutvecklande och reparationsinledande fallen ovan. Exakt varför returfrågor med markerad prosodi som produceras efter ett ämnesintroducerande bidrag ibland följs av reparerande handlingar (se utdrag 11) och ibland av topikutvecklande handlingar (se utdrag 12–13) är dock svårt att avgöra på basis av det aktuella empiriska underlaget. Det har sannolikt inte med designen av de enskilda bidragen i retursekvensen att göra (handlingsfas A och handling B), utan med interaktionella faktorer som finns inbyggda i den vidare samtalsaktivitet som föregått både handlingsfas A och handling B.

4.4 Metod att hantera en nyetablerad opposition

En betydligt mindre utforskad användning av pronominella returfrågor är bruket av dem som metod att respondera på argumentativa handlingar. Preliminära resultat visar att de yttras i den sekventiella positionen precis efter att en lokal opposition mellan returtalaren och en annan deltagare har etablerats via en ifrågasättande handling. Den lokala oppositionen kan vara en delsekvens i en pågående

argumenterande sekvens eller den opposition som inleder en argumentativ sekvens. Olika åsikter och perspektiv kan hanteras inom ramen för utbyggda argumenterande samtalsformer, men behöver inte vara samma sak som att deltagarna i den argumenterande aktiviteten är i konflikt med varandra. Deltagare kan då använda nyhetsorganiserande metoder för att visa att den andras perspektiv eller åsikt utgör nyheter för dem själva, vilket fungerar som ett slags erkännande av att ny kunskap om sakfrågan nu har erhållits. Två alternativ till en nyhetsutvecklare i denna sekventiella position är ju dels att intensifiera försvaret för sin egen ståndpunkt (dvs. inte erkänna att ny kunskap har erhållits och därmed riskera en mer öppen konflikt), dels att ge upp sitt eget perspektiv helt och hållet, två alternativ som en nyhetsutvecklare undviker.

I utdrag (14) har deltagarna gett sig in i en längre utredande sekvens om olika typer av vinäger. I huvudsak verkar det finnas *äppelcidervinäger* och *Vinborgs* i olika typer av flaskor, t.ex. små med bruna någonting (troligtvis skruvkorkar enligt A:s fingergest på rad 14). På rad 15 fortsätter dock talare A sin tur och säger att detta är samma sak (exakt vilka vinägervarianter hon syftar på är dock svårt att veta). Efter en tur av B, som verkar hålla med A, protesterar D mot A:s påstående *na:ä de vette sjutton om de e?* (rad 18), vilket jag tolkar som att D inte håller med om att dessa olika varianter av vinäger är samma sak. Detta etablerar en argumentativ opposition mellan A och D, som A i nästa tur hanterar med en pronominell returfråga *↑e're'nte de[:*. Att döma av den markerade prosodin och den utbyggda lexikala konfigurationen skulle det kunna vara en nyhetsutvecklare, men yttrandet hanteras snarare som ett medhållande bidrag inom ramen för den uppkomna argumentativa oppositionen, och kvitteras därför av D med endast ett *na:äj* (rad 20). I detta läge, när det tycks som om oppositionen är löst, går talare B in och försvarar A:s påstående med *jo: de undrar [ja*. D tar dock inte upp argumenterandet igen utan tar istället ett steg tillbaka med ett *ja vet inte: de e Wi:lborg eller Wi:nborg eller [...]*, vilket bekräftas av A som håller med *Wi:nborg, ja[ha då förstår *ja**.

(14) På morron. SÄINF2-1_134638_RQ44. Tal om olika sorters vinäger.

01	A:	[<va sä_jer ru>	[.hh e're
02		äppel, äpp- äpp[el	
03	B:	[äppelcider ((/nickar))	
04	D:	[äppelcidervinäger [heter'e	
05	B:	[*ja[,*	
06	A:	[vinäger ja?	

07 D: ja [de e Vinborgs
 08 A: [den dom här i små flas[kor .hh=
 09 D: [ja:,
 10 B: =>a de finns stora mäs< (0.3) >åh ja.<
 11 A: jahä:?
 12 B: [>JA ja köpte en halvliter<]
 13 A: [ja köpte [dom där små]me [bruna,--
 14 A: [((hand upp)) [((gör skruvande gest))
 15 A: a→ men de e ju samma sak [de.
 16 B: [a: >köpte en<
 17 halv[liter nu ja
 18 D: a→ [na:ä de vette sjutton om de e?
 19 A: b→ ↑e're'nte de[:.
 20 D: [na:ä:
 21 B: jö: de undrar [ja.
 22 D: [(där) ja vet inte: de e Wi:lborg
 23 elle Wi:nborg >eller [va dom nu<
 24 A: → [Winborg, ja[ha då förstår *ja*.
 25 D: [ja (de e ja som
 26 h[ar) köpt.
 27 A: [.hhhhh >för de< de- bru- köp- finns väl å köpa:
 28 .hh de e <ma:tlagnings> *eh* [vinäger va?
 29 D: [ja visst: ja visst:
 30 B: vitt vi::n vitvinsvinä↑ger, [eh: la ja-]
 31 A: [jö: de finns väl] såna
 32 här flasker [s o m d u * s ä g e r * ((/pekar på D))
 33 B: [>men d↑e e inte samma sak<=
 34 A?: =°nä du°.
 35 B: ((nickar))
 36 (0.7)

I sekventiella positioner där en opposition just har etablerats mellan två deltagares perspektiv eller åsikter, kan alltså returyttrandet fungera som en metod att direkt mildra intensiteten i den framträdande argumentativa sekvensen, eventuellt *innan* den utvecklas till en konflikt. Den nyhetsmarkerande returfrågan fungerar då som en metod att visa att returtalaren nu (till skillnad från i tidigare bidrag) är på väg att ompröva sin ståndpunkt i den argumentativa opposition som just etablerats. Till skillnad från en *reparationsinledare*, som påvisar ett problem som sedan hanteras, förebådar returyttrandet i denna kontext snarare att returtalaren är på väg bort från en i sammanhanget ifrågasatt ståndpunkt, även om de andras perspektiv därmed inte nödvändigtvis accepteras fullt ut. Den motsatta parten i oppositionen responderar i det aktuella utdraget med en kvittering och sedan fortlöper samtalet utan att argumentationen förs vidare eller eskalerar.

4.5 Metod att hantera en social situation med genans

I materialet finns även ett par sekvenser där pronominella returfrågor byggs ut med skratt. Yttrandet visar upp någon form av genans och den handling som det emotivt laddade yttrandet bidrar till att utföra har gjorts relevant i föregående sekvens på ett sätt som skiljer ut dessa yttranden från andra returfrågor i materialet. I båda fallen föregås returyttrandet av att returtalaren har visat upp ett antagande om något, som andra deltagare hävdar är felaktigt och dessutom demonstrerar via sitt beteende att det är socialt avvikande. Den senare handlingen produceras inom ramen för den interaktionella enhet som motsvarar *handlingsfas A* i övriga analyserade sekvenser. Den påföljande returfrågan med skratt responderar på denna lokala kontext och använder genansen för att hantera den lokala genanta situation som denne själv bidragit till att skapa.

Dessa handlingar påminner om de konflikthanterande handlingar vi kunde se i det föregående avsnittet, eftersom returtalaren blir konfronterad av en eller flera andra deltagare, men skiljer sig på flera sätt. I utdrag (15) är det t.ex. frågan om en lokal kontext där deltagarna har olika minne av en händelse under en resa som de deltagit i tillsammans.

(15) Du va me. SÅINF2-2_145643_RQ60

```

01 D: [(va ju) muséet å så
02 [vare ju ett] vid restura*ngen där*=
03 A: [ja de va mm]
04 A: =.ja
05 (0.8)
06 ??: ( )
07 A: a→ musee hade ni ett mus↑éum också °där°.
08 D: [a men lilla ]gumman första kvällen va= ((/lutar framåt))
09 C: [va där å titta]
10 D: =vi ju [på besök
11 C: [a vi va där å tittahh ((/barnslig röst))
12 (0.8)
13 C: a→ du va me: ja e sä[ker på de. ((/barnslig röst))
14 D: [ ja::a
15 A: b→ VA JA de [(h)::: ↑(h)] ((/sätter händerna för ansiktet))
16 C: [jaa rå. (h) ((/ler, vänder sig bort))
17 A: fast (.) va hade'rom [där för nånting.]
18 C: [ .h h h h ]
19 va'nte Lars Björknäs me där nånstans också (.)
20 [ dom här (.) musik]erna
21 A: [a, >va hade rom där<]
22 D: jo men de vi va ju där första kvällen å
23 titta [på den där (.) film]en men .hh du=
24 C: [( )]
```

- 25 D: =kom ju så långt efter du [me Agda sådär
 26 A: [jaha-
 27 hal[va .hh::
 28 A: [jah[↑]a::.. ja:[ha:
 29 D: [den eh videon hade ju g[↑]ått
 30 A: jaha:. [aha.
 31 D: [å sen gick vi ju runt då en trappa opp
 32 å titta [å så gick vi över ti nästa hus.]
 33 A: [J A H A: : .hh ja gick i]nte me::
 34 >ja nu [kommer ja ihå:g<.] .hh därför att eh att=
 35 D: [nähä:::..]
 36 A: =hon >v[↑]ille inte göra de< ja satt ute me henne.
 37 D: jaja
 38 A: .hh ja de va- jo nu kommer ja [ihåg de.
 39 D: [mm
 40 D: mhm,

Deltagarna har inte olika åsikter om något i egentlig mening, så det etableras ingen opposition i den betydelse som diskuterades ovan, utan det är snarare frågan om att tre av deltagarna via olika argumentativa handlingar försöker övertyga eller övertala den fjärde om att denne deltagit i ett museibesök, trots att hon gång på gång visar med olika frågor att hon inte kommer ihåg besöket.

När de andra börjar prata om museet (rad 1) frågar talare A några turer senare om det också fanns ett museum på stället de besökte (rad 7). Talare C och D rapporterar då att de alla (*vi* inkluderar här A) besökte museet första kvällen (rad 8 och 10). Efter en längre paus på rad 12, där en bekräftande respons från A gjorts mycket relevant, fortsätter talare C på rad 13 med *du va me: ja e säker på de*. Hon säger det med en stiliserad, lite barnslig röst, och får medhåll av D. Talare A responderar på detta påstående med en pronominal returfråga *V[↑]A JA de (b)::* [↑](b) som övergår i skratt. A:s sätt att producera returfrågan (den höjda volymen, betoningen av verbet, samt att hon sätter händerna för ansiktet och skrattar) ger intryck av att hon skäms för att hon inte kommer ihåg sitt *eget* besök på museet. Förutom att A faktiskt inte minns besöket (hon deltog inte visar det sig senare), bidrar säkert C:s animerade sätt att hävda hennes deltagande i turen innan till att A här väljer att visa genans. A följer sedan upp returfrågan med att ställa två följdfrågor (rad 17 och 21) om museibesöket, samt producera ett antal nyhetsutvecklare (rad 26, 28, 30) med vilka hon tydligt demonstrerar att hon inte minns något alls av besöket. Till slut, när D redogör för att de gick vidare till ett nytt hus efter besöket, producerar A en insiktspartikel *JAH[↑]A::* (rad 33), samt meddelar att hon inte gick med in på museet, utan stannade utanför med en annan person i resesällskapet.

Mot bakgrund av de handlingar som föregår den pronominala returfrågan i utdrag (15) kan den analyseras som A:s *metod* att visa upp förlägenhet eller genans över den egna oförmågan att minnas sitt besök. I ljuset av de handlingar som följer efter returfrågan i (15) kan den även analyseras som en handling som skjuter upp eller fördröjer ett mer explicit ifrågasättande av de andra deltagarnas övertygelse om att hon faktiskt deltog i museibesöket. Returfrågan både respekterar de andras minne av situationen *och* lämnar utrymme för de andra att på nytt överväga om det verkligen var så, och är på så sätt också en reparationsinledare. Uttryckt på ett annat sätt används returyttrandet här som förebådande om en oenighet som kan komma att etableras om de andra inte modifierar sin ståndpunkt, dvs. en verbal form av *pre-disagreement* (Schegloff 1988:145).⁷

Returyttrandet gör det därmed relevant för C och de övriga att inleda reparationsarbete, men i det läget befäster C istället sitt påstående om A:s deltagande ytterligare, och dessutom i överlapp med returfrågan, samtidigt som hon ler och vänder sig bort (rad 16), kanske som en respons på A:s genans. En alternativ och lika relevant handling i detta läge hade ju som nämnts varit att backa och modifiera sin ståndpunkt. När C inte gör det ställs A inför valet att acceptera C:s version av besöket hon inte minns, vilket ju kan vara genant (i betydelsen ansiktshotande), eller själv gå vidare med en mer explicit fråga för att de ska kunna reda ut saken. A väljer det senare (rad 17) *fast (.) va hade'rom [där för nånting.]*.

Sammanfattningsvis är returyttrandet i denna sekvens en metod som bidrar till att lösa flera olika kommunikativa uppgifter. För det första demonstrerar A sin genans över det bristande minnet av en gemensam aktivitet via sitt sätt att leverera frågan. För det andra *använder* hon demonstrerandet av genansen och den nyhetsmarkerande aspekten av returfrågan som en metod för att visa respekt för de andras minne av museibesöket och därmed överbrygga den sociala klyfta som just uppstått i vad de alla trodde var gemensamma erfarenheter. De andras minne av händelsen kan ju faktiskt stämma i detta läge i sekvensen. För det tredje används den nyhetsutvecklande aspekten av returfrågan som en metod att tillfälligt fördröja ett mer explicit reparationsinledande bidrag till dess att de andra åtminstone fått möjligheten att modifiera sin berättelse (jfr *delay device*, Pomerantz 1984).

⁷ Schegloff diskuterar dock främst en ickeverbal resurs, huvudskakningen, som metod att förebåda ett mothugg i den tur som talaren är på väg att påbörja. Här förebådar A mer ett mothugg i en senare tur, i den utredande sekvensens slut.

I utdrag (16) frågar talare A om talare C har fått nya glasögon. På denna fråga svarar C *n[↑]äe*. Svaret är något fördröjt, prosodiskt markerat med tontopp och betoning och C skakar samtidigt på huvudet med en vid rörelse åt båda hållen (jfr *round trip*, Streeck 2009).

(16) Glasögon. SÅINF1-1_140953_RQ18. Gästerna har just anlänt, och alla står kvar i hallen och pratar om vädret och hur gästerna tog sig dit.

```

01  A:      =*a::* [å sen chaufförerna e så] trevulia dom hjälper
02          allti t[ill å]
03  C:      [ ja:ç]
04          (0.3)
05  C:      dom sätt[er e-]
06  B:      [ha ja] t↑ur [nu så hittar ja (en toffel till)]
07  A: a→   [ har'u fått nya glas↑ögon ]
08          (.)
09  C: a→   n↑äe. ((/skakar på huvudet))
10  A: b→   h↑ar du inteɸ (h)::: (h) [(h) ↑(h)]
11  C:      [dom e:: ]så rom ((/rättar till
12          börja bli för gamla nu.                glasögonen))
13  A:      jaså [duç] ((/C vänder sig mot B))
14  C:      [.ja]:
15          (0.3) ((/A vänder sig mot B))
16  B:      #nä::ejç# ((#skälvande röst - letar efter toffel))
17  A:      jaa.
18  B:      allting kommer i botten på väskan >ja h↑ar en<
19          toffel till me >ja vet de<.
20          (0.3)

```

Fördröjningen, den icke inlindade, direkta nekande formen, yttrandets markerade prosodi och huvudskakningen framstår tillsammans som metoder att producera en tämligen skarp protest mot A:s fråga. I detta läge responderar A omedelbart med en pronominal returfråga som inleds med skratt i rösten och sen övergår helt i skratt *h[↑]ar du inte_ɸ (h)::: (h) [(h) [↑](h)]*. A:s respons verkar munter men skrattet är nog snarare ett sätt att hantera den kanske genanta situation som plötsligt uppstått i och med avståndet mellan A:s antagande om C:s glasögon (hon frågade om de var nyanskaffade) och C:s markerade protest mot detta antagande. A använder i viss mån returyttrandet som nyhetsmarkör i en negerad bemärkelse, dvs. hon visar att informationen om att glasögonen *inte* är nyanskaffade är ny för henne. Hon demonstrerar att hennes förväntan har kommit på skam. Men i huvudsak reagerar nog A på C:s något bryska sätt att svara och det är antagligen i denna kontext som valet av turdesign (returfråga och skratt) bör analyseras.

Ställd inför A:s prosodiskt markerade returfråga väljer sedan C att *vidareutveckla sekvensen* i överlapp med A:s skratt och följer upp sin nekande respons med beklagandet att hon i själva verket anser att glasögonen börjar bli för gamla, dvs. det rakt motsatta förhållandet till A:s inledande fråga och uppvisade förväntan. Notera att C går direkt på utvecklingen av sitt projekt i överlapp med returfrågan. Hon bekräftar inte enbart som i utdrag (15) ovan. C inleder heller inte sin vidareutveckling med en bekräftande responsartikel, vilket är vanligt i samband med responser på reparationsinledande returfrågor (se t.ex. utdrag (10) och (11) ovan).

Talare A:s returfråga och skratt skapar uppenbarligen en kontext i vilken det blir relevant för C att förklara sitt nekande och hon gör det i termer av en beklagande kontrast mot A:s antagande om att glasögonen är nya. Noterbart är att A och C avslutar sekvensen tillsammans direkt efter denna förklaring. A kvitterar förklaringen med en mer explicit nyhetsmottagare (se nedan) *jaså* [*duj*], samtidigt som C vänder sig mot B som håller på att leta efter en toffel i sin väska och producerar en avslutande kvittering på inandning [*ja*]. En möjlig förklaring till detta omedelbara avslutande kan förstås vara att B:s letande pockar på bådass uppmärksamhet, men en annan förklaring kan vara att A:s inledande fråga hanteras som en komplimang till C. Åtminstone en möjlig rutinerad respons på komplimanger är att avfärda dem, samt kanske till och med hävda att motsatsen föreligger (jfr Golato 2005 som dock inte har studerat svenska samtal). Att visa ett slags ritualiserad genans inför den andres positiva uppmärksamhet hör kanske också till denna aktivitet.

Centralt i samband med båda returfrågorna i (15) och (16) är att de produceras i 3:e position inom ramen för lokala handlingssekvenser där returtalaren själv producerat 1:a-handlingen, dvs. de utgör responser på handlingar som i sin tur utgör responser på returtalarens egna handlingar. Sekvensen börjar i båda fallen med att (den blivande) returtalaren ställer en informationssökande fråga till en eller flera andra deltagare. I båda fallen visar det sig att den ifrågasättande responsen på frågan skapar en klyfta mellan frågaren och den andre, dvs. deras ömsesidiga förväntningar på att de delar en social värld kommer på skam. Mest känsligt är detta uppenbarligen för returtalaren, som ju är den part som har blottlagt sin okunskap via den inledande info-frågan. I båda sekvenserna visar returtalaren att den uppkomna situationen har genanta inslag – i båda fallen genom att bygga ut yttrandet med skratt och i ena fallet dessutom genom att göm-

ma ansiktet bakom händerna. Returtalaren responderar på dessa situationer med att visa upp genans, här tolkat som en *metod* att överbrygga den sociala klyfta som uppstått snarare än att ge uttryck för en fysiskt upplevd känsla,⁸ även om det första inte behöver förneka det andra.

Formellt sett är båda returfrågorna i (15) och (16) både mer lexikalt utbyggda (med skrattelement) och prosodiskt markerade (höjd volym och tontoppar). I utdrag (15) bidrar detta sannolikt till att returfrågan även fungerar som nyhetsutvecklare, eftersom deltagarna sedan gemensamt reder ut orsaken till A:s bristande minne. I (16) ser vi ungefär samma sak, eftersom den andre där ser sig föranledd att närmare utveckla den reparationinledare som föregick returfrågan.

4.7 Sammanfattande diskussion av den kommunikativa analysen

Den kommunikativa analysen av pronomina returfrågor visar att de används av samtalsdeltagare som metoder att lösa många olika men ofta besläktade lokala kommunikativa uppgifter. En av de mer grundläggande uppgifterna, som tycks återkomma i olika funktioner och kontexter, är att returfrågorna används för att *respondera på informationsrapporter* i föregående tur eller föregående minimala tursekvens. I denna position är returfrågorna *sekventiellt implikativa* på olika sätt, dvs. de gör olika typer av handlingar relevanta i efterföljande sekvens. Den ena huvudsakliga varianten av dessa responser är en *kvittering* av informationsrapporten, här kallade *informationskvittenser*, som sedan leder till sekvensavslut. Dessa returfrågor tenderar att konstrueras utan responspartiklar i förfältet, utan skratt i slutfältet, samt med återhållna prosodiska resurser, t.ex. avhållande från att betona emfatiskt eller avhållande från tontoppar/tondippar. Den andra huvudsakliga varianten av responser på informationsrapporter är att returfrågorna används för att markera information i den föregående turen eller minimala tursekvensen som ny. Eftersom dessa responser systematiskt hanteras med att vidareutveckla nyheten, kallas de här för *nyhetsutvecklare*. Dessa returfrågor konstrueras med mer utbyggda lexikala konfigurationer i speciellt returturens förfält (responspartikeln *jaså*) och med mer markerade prosodiska resurser (t.ex. betoningar i kombination med tontoppar och/eller starkare volym). Några av dessa returhandlingar kan eventuellt beskrivas som *förvånade* responser eller åt-

⁸ Jfr med Wilkinson och Kitinger (2006:150) för en liknande syn på förvåning i samtal som en ”*interactionally achieved performance of surprise*” snarare än ”*a visceral eruption of emotion*”.

minstone inleda sekvenser som byggs ut med mer explicita förvånings- eller insiktspartiklar, t.ex. i utdrag (8), (11), och (12), oftast *jaha*.

Pronominella returfrågor används även för att *inleda reparation* i en sekvens där returfrågan följs av en förklaring eller redovisning som sätter fokus på något problematiskt i turen/turerna som föregår returfrågan. Den sekventiellt implikativa funktionen är mer framträdande än den responsiva i dessa sekvenser, eftersom *definierandet* av det problem som sedan reds ut i efterföljande sekvens är en samkonstruktion av returtalaren och påföljande talare. Lexikalt är de reparationsinledande returfrågorna mer reducerade, liksom informationskvittenserna, men prosodiskt är de mer markerade, liksom nyhetsutvecklarna.

Informationsrapporteringssekvenser med returfrågor används även av deltagare som gemensamma metoder att *introducera nya samtalsämnen*. Returfrågan produceras då i en position där den *bekräftat* ett föreslaget samtalsämne. Sekvenserna organiseras i termer av en inledande informationsrapport eller nyhetsrapport följt av en nyhetsutvecklare, följt av olika typer av topikutvecklande bidrag. Detta blir tydligast när det ämnesinledande yttrandet designas som upptakten till ett berättande (se t.ex. utdrag 12). Den lexikala designen av dessa returfrågor är reducerad, och den prosodiska designen tycks inte vara en respons på hur handlingsfas A är utformad, utan tycks snarare vara sekventiellt implikativ eftersom nästa handling är lokalt avslutande om returfrågan är prosodiskt återhållen eller omedelbart topikutvecklande då returfrågan är prosodiskt mer prominent.

Pronominella returfrågor används även för att *respondera på en nyetablerad opposition* (som sedan reds ut) så att både en full konflikt och ett fullt uppgivande av den egna ståndpunkten/åsikten undviks. Dessa responser kan förlänga eller etablera en argumentativ aktivitet, men mildrar eventuellt konfliktrisen i samtalet. I ett fall konstaterades att en returfråga som responderade på en etablerad opposition nog fungerade som fördröjande av ett mer explicit ifrågasättande av den andres position, tills dess att man gemensamt kunnat reda ut en del saker.

Returfrågor kan även användas för att respondera på lokala kontexter där det blivit uppenbart att returtalaren och en eller flera andra deltagare inte längre delar en ömsesidig social värld här-och-nu. Klyftan mellan deltagarna har synliggjorts i sekvensen innan, i ett yttrande av returtalaren själv och en respons på yttrandet där ett antagande i detta ifrågasätts. Returtalaren responderar på dessa lokala kontexter med att *visa upp genans*, här tolkat som en metod att försöka överbrygga den sociala klyfta som uppstått snarare än att ge uttryck för en fysisk

känsla (se utdrag 15–16). Dessa returfrågor är både lexikalt utbyggda med skrattpartiklar respektive (i ett fall) med ett predikativ, samt görs prosodiskt prominenta med starkare volym och tontoppar. Returfrågorna gör i båda fallen relevant en utbyggnad av aktiviteten där orsaken till den genanta situationen reds ut, antingen i en längre sekvens (utdrag 15) eller ett minimalt sekvensavslutande yttrandepar (utdrag 16).

En återkommande metod som är gemensam för många av de analyserade sekvenserna, men inte getts utrymme i ett eget analysavsnitt, är dessutom att returfrågorna *skjuter upp en handling* som gjorts relevant i den aktuella sekventiella position där returfrågan produceras, t.ex. en mer explicit protest i (15). Returfrågan inleder då vad som sedan konstrueras som en parentetisk sekvens när den relevanta handlingen väl produceras.

5 Diskussion

I första hand har denna uppsats ägnats åt att visa hur deltagare använder prominella returfrågor för att å ena sidan respondera på vissa typer av lokala kontexter eller handlingar, och å andra sidan att frågorna är sekventiellt implikativa på olika sätt beroende på vilken lokal aktivitet deltagarna är involverade i, samt hur frågornas syntaktiska, prosodiska och lexikala design bidrar till dessa båda dialogiska aspekter av frågeyttrandena. Analysen har förts på en interaktionellt detaljerad nivå, där returtalarens sätt att behandla föregående tur, returtalarens design av sitt eget returfrågeyttrande, samt andra deltagares sätt att behandla returfrågeyttrandet har satts i fokus. Analysen har påvisat skillnader mellan de olika lokala interaktionella kontexterna beträffande hur returfrågeyttrandena utformas och behandlas i efterföljande samtal.

Det finns dock även många likheter mellan returfrågeyttrandena i materialet i stort, och mellan de returfrågor som behandlats i uppsatsen. Förutom de återkommande pragmatiska villkor som beskrivits, t.ex. beträffande informationsorganisation, har likheterna med stor sannolikhet även att göra med yttrandenas formella grammatiska och prosodiska konfiguration. I detta avseende kan den aktuella typen av returyttranden med fördel beskrivas på ett mer abstrakt plan, där likheterna kan fångas genom att beskriva det mer generella grammatiska mönster enligt vilka samtliga enskilda returfrågeyttranden byggs i löpande samtal. Sådana mönster har i andra sammanhang kallats för *schema* (Ono & Thompson

1995) eller *grammatiska samtalskonstruktioner* och den bärande punkten i teorin kring detta är att dessa mönster är löst kopplade till potentialen att lösa vissa specifika kommunikativa uppgifter i vissa specifika lokala interaktionella kontexter (se Linell 2003a:31, 2005:252, och även Saaristo 2008:32ff för mer utförliga diskussioner av teorin kring detta).

I enlighet med detta mer generella eller abstrakta sätt att beskriva pronomi- nella returfrågor, kan deras *inre syntax* karakteriseras strikt formellt av att de enskilda elementen är lexikalt reducerade (pro-former), samt att denna reduktion skapar en speciell relation till den föregående tur som de responderar på (se Lindström 1999:111 eller Linell 1978:234 för liknande resonemang). Annorlunda uttryckt är konstruktionens *inre syntax* starkt förknippad med konstruktionens *yttre syntax*, dvs. det finns en stark relation mellan returfrågans pro-former och dess yttrandekorrelat i föregående tur eller turer. Med *yttre syntax* avser jag här att den lokala sekventiella kontext i vilken returyttranden används avspeglar sig på olika sätt i ett returyttrandes inre formella uppbyggnad (se t.ex. Tablå 1 ovan). Frågan är dock om denna relation är på väg att förändras. Det grundläggande mönstret i svenskan att proverb responderar på samma proverbsform (t.ex. A: *det är bra* B: *är det?*) medan *göra*-verb responderar på huvudverbformer (t.ex. A: *hon springer fort* B: *gör hon?*) verkar gälla i de flesta fall även när det gäller returfrågor. Undantag från detta i föreliggande data (t.ex. A: *de va ja lite besviknen på serru* B: *gjorde ru de*) reser i alla fall frågan om åtminstone proverbet *göra* börjar få en vidare funktionell potential att även kunna respondera på proverb i korrelatytttrandet. En studie baserad på en mer omfattande korpus från flera olika samtalsaktiviteter borde kunna besvara den frågan, samt om det bara handlar om responser på värderande yttranden eller inte.

I en mer konkret bemärkelse är den pronomiella returfrågan en *responsiv samtalsgrammatisk konstruktion* (Linell 2005). En sådan konstruktionstyp kan ej förstås utan detaljerad näranalys av de konkreta yttranden eller interaktionella bidrag som konstrueras på basis av konstruktionens schema. Deltagarna i interaktionen skapar en relation mellan returfrågeyttrandena och den sekventiella handlingskontext inom vilken de utgör ett handlingsbidrag. Med sekventiell handlingskontext menas här både de omedelbart föregående yttranden på vilket den pronomiella returfrågan responderar, och de normativa konsekvenser yttrandet skapar för efterföljande handlingar och de uppgifter som löses/hanteras i det fortlöpande samtalet. Det kan röra sig om att avsluta eller utveckla en pågående

lokal sekvens eller att skjuta upp en handling som gjorts relevant, eller hantera ett lokalt parentetiskt problem innan man går vidare.

En samtalsgrammatisk konstruktion består i allmänhet av en konfiguration av vissa specifika formella element (syntaktiska, lexikala, och prosodiska), som är löst kopplad till den funktionella potentialen att lösa specifika lokala kommunikativa uppgifter och projekt i samtal (Linell 2003b, Norén 2003, 2005, 2007). Returfrågorna är rogativt formade enledade turer enligt grundschema *inledande anaforiskt proverb* följt av *anaforiskt pronomen*. De är prosodiskt sammanhållna med satsbetoning (och ibland tontopp/tondipp), och beroende på vilka lokala uppgifter de bidrar till att lösa, expanderas konkreta yttranden med initial responspartikel och/eller pronominent objekt/predikativ (samt negationer). Vissa returfrågor är syntaktiskt reducerade (elliptiska) då baskonstruktionen verb-subjekt inte byggs ut med objekt/predikativ-led. De interaktionella villkoren för denna ellips kan i viss utsträckning kopplas till den informationskwitterande funktionen, oftast i kombination med en återhållen prosodisk gestalt, men helt entydig är inte denna koppling i nuvarande data varför en bredare undersökning behövs för att kunna se tydligare tendenser.

Konstruktionen är besläktad med andra reaktiva konstruktioner, t.ex. *X&X-konstruktionen* (Lindström & Linell 2007), där den responderande parten problematiserar ett ordval eller en ordbetydelse i turen innan (A: *har du köpt ny bil?* B: *ny å ny den e nie år gammal*). En mer konfrontativ reaktiv konstruktion är *vaddå-X*, som demonstrerar en oförståelse för något (X) i den föregående turen. Dessa konstruktioner är ju också responsiva, men kommenterar ordval och ordbetydelser och inte sakinnehållet. Dessa konstruktioner upprepar ord (X) medan returfrågorna snarare använder anaforiska pro-uttryck och utgör ellipser. De är mer eller mindre problematiserande medan returfrågorna är mer medhållande och bekräftande. Returfrågorna är ju i och för sig ifrågasättande då de används responsfördröjande och reparationsinledande, men de pekar framåt mot kommande gemensamt reparationsarbete, som ju ägnas åt att överbrygga problem snarare än att underblåsa konflikt.

Generellt gäller att de pronominenta returfrågorna som analyserats i denna studie ligger relativt långt ner på vad man kan kalla en konfrontativitetsskala jämfört med mer prototypiska reaktiva konstruktioner, dvs. returfrågorna ligger närmare medhållspolen på denna skala än mothuggspolen. Genom att använda pronominenta returfrågor balanserar talaren mellan att med små medel notera ny

information, visa intresse genom att uppmuntra till viss topikutveckling och visa förståelse för den andres perspektiv, och även uttrycka mild opposition (eller spelad, kanske t.o.m. ritualiserad opposition). Returfrågorna undviker dock alltför lång topikutveckling, dvs. utvecklingen av den aktuella informationen i *handlingsfas A* görs ofta i parentetiskt organiserade sekvenser, och returfrågor kan användas för att undvika eller mildra en förestående konfliktsituation. Den pronominella returfråge-konstruktionen har alltså en funktionell potential att lösa det lokala kommunikativa projektet att överbrygga klyftor som uppstått mellan deltagares sociala världar, men den har även potentialen att bidra till att upprätthålla en tillräcklig gemensam förståelse för att deltagarna ska kunna gå vidare i samtalet.

Litteratur

- Button, Graham & Casey, Niel, 1985: "Topic nomination and topic pursuit." *Human studies* 8. S. 3–55.
- Freese, Jeremy & Maynard, Douglas, 1998: "Prosodic features of bad news and good news in conversation." *Language in Society* 7. S. 195–219.
- Gardner, Rod, 2001: *When listeners talk: response tokens and listener stance*. Amsterdam: John Benjamins.
- Golato, Andrea, 2005: *Compliments and compliment responses. Grammatical structure and sequential organization*. Amsterdam: John Benjamins.
- Heritage, John, 1984: "A change of state token and aspects of its sequential placement." I: Atkinson, J. Maxwell & Heritage, John (eds.), *Structures of Social Action*. Cambridge: Cambridge University Press. S. 299–345.
- Jefferson, Gail, 1981: "The abominable 'ne' – An exploration of post-response pursuit of response." I: Schröder, Peter & Steger, Hugo (red.), *Dialogforschung. Jahrbuch 1980 des Instituts für deutsche Sprache*. Düsseldorf: Pedagogischer Verlag Schwann. S. 53–88.
- 1987: "On exposed and embedded correction in conversation." I: Button, Graham & Lee, John R.E. (eds.), *Talk and Social Organization*. Clevedon: Multilingual Matters. S. 86–100.
- Lindström, Anna, 1999: *Language as social action. Grammar prosody, and interaction in Swedish conversation*. (Diss.) Institutionen för nordiska språk, Uppsala universitet.
- Lindström, Jan & Linell, Per, 2007: "Roli å roli. X-och-x som samtalspraktik och grammatisk konstruktion." I: Engdahl, Elisabet & Londen, Anne-Marie (red.), *Interaktion och kontext. Nio studier av svenska samtal*. Lund: Studentlitteratur. S. 19–90.
- Linell, Per, 1978: *Människans språk*. Lund: Liber förlag.
- 2003a: "Responsiva konstruktioner i samtalspråkets grammatik." *Folkmålsstudier* 42. S. 11–39.
- 2003b: "Grammatiska konstruktioner i samtalspraktiken." I: Nordberg, Bengt, Keevallik Eriksson, Leelo, Thelander, Kerstin & Thelander, Mats (red.), *Grammatik och samtal. Studier till minne av Mats Eriksson*. Uppsala: Institutionen för nordiska språk. S. 161–172.

- 2005: ”En dialogisk grammatik?” I: Anward, Jan & Nordberg, Bengt (red.), *Samtal och grammatik. Studier i svenskt samtalspråk*. Lund: Studentlitteratur. S. 231–315.
- Norén, Niklas, 2003: ”Apokoinou som metod för hantering av turkonkurrens och samtidigt tal i samtal.” I: Nordberg, Bengt, Keevallik Eriksson, Leelo, Thelander, Kerstin & Thelander, Mats (red.), *Grammatik och samtal. Studier till minne av Mats Eriksson*. Uppsala: Institutionen för nordiska språk. S. 189–198.
- 2005: ”Apokoinou i samtal: en inledande definition, sekventiell avgränsning och analys av en samtalsgrammatisk konstruktion.” I: Anward, Jan & Nordberg, Bengt (red.), *Samtal och grammatik. Studier i svenskt samtalspråk*. Lund: Studentlitteratur. S. 55–88.
- 2007: *Apokoinou in Swedish talk-in-interaction. A family of methods for grammatical construction and the resolving of local communicative projects*. (Diss.) Institutionen för kultur och kommunikation, Linköpings universitet.
- Norrby, Catrin, 2004: *Samtalsanalys. Så gör vi när vi pratar med varandra*. Lund: Studentlitteratur.
- Ono, Tsuyoshi & Thompson, Sandra A., 1995: ”What can conversation tell us about syntax?” I: Davis, Philip W. (ed.), *Alternative linguistics. Descriptive and theoretical modes*. Amsterdam: John Benjamins. S. 213–271.
- Pomerantz, Anita, 1984: ”Agreeing and disagreeing with assessments.” I: Atkinson, J. Maxwell & Heritage, John (eds.), *Structures of Social Action*. Cambridge: Cambridge University Press. S. 57–101.
- Saaristo, Pekka, 2008: ”Regional variation och interaktion: om en responsiv konstruktion i Helsingforsvenska.” I: Lindström, Jan (red.), *Språk och interaktion 1*. (Nordica Helsingensia 10.) Institutionen för nordiska språk och nordisk litteratur, Helsingfors universitet. S. 25–82.
- Schegloff, Emanuel A., 1988: ”Discourse as an interactional achievement II: An exercise in conversation analysis.” I: Tannen, Deborah (ed.), *Linguistics in context. Connecting observation and understanding*. Norwood: Ablex. S. 135–158.
- Schegloff, Emanuel A., Jefferson, Gail & Sacks, Harvey, 1977: ”The preference for self-correction in the organization or repair in conversation.” *Language* 53 (2). S. 361–382.
- Sorjonen, Marja-Leena & Hakulinen, Auli, 2009: ”Alternative responses to assessments.” I: Sidnell, Jack (ed.), *Conversation Analysis. Comparative Perspectives*. Cambridge: Cambridge University Press. S. 281–303.
- Stivers, Tanya, 2005: ”Modified repeats: One method for asserting primary rights from second position.” *Research on language and social interaction* 38 (2). S. 131–158.
- Streeck, Jürgen, 2009: *Gesturecraft. The manu-facture of meaning*. Amsterdam: John Benjamins.
- Teleman, Ulf, Hellberg, Staffan & Andersson, Erik, 1999: *Svenska Akademiens grammatik*. Del I–IV. Stockholm: Svenska Akademien.
- Wilkinson, Sue & Kitzinger, Celia, 2006: ”Surprise As an Interactional Achievement: Reaction Tokens in Conversation.” *Social Psychology Quarterly* 69 (2). S. 150–182.

Bilaga 1

Transkriptionskonventioner

Tecken	Teckenbeskrivning	Teckenförklaring
<i>Intonation</i>		
xxxxx.	punkt vid yttrandeslut	markerat nedåtgående slutintonation
xxxxx,	komma vid yttrandeslut	svagt uppåtgående slutintonation
xxxxx¿	upp och ner-vänt frågetecken	mer markerat uppåtgående slutintonation
xxxxx?	frågetecken vid yttrandeslut	mycket markerat uppåtgående slutintonation
<i>Prominens</i>		
x <u>XX</u> xx	understrykning i kombination med versaler	<i>emfatisk</i> tryckmarkering (ibland även volymförlängning)
<u>xxxxxx</u>	understrykning av hel stavelse eller helt ord	<i>fokal</i> tryckmarkering
xx <u>xxx</u>	understrykning av vokal i yttrande	<i>betonande</i> tryckmarkering
<i>Volym, tempo, röstkvalitet</i>		
+xx+	omgivande plustecken	starkare röstvolym än normalt
°xx°	omgivande upphöjda cirklar	svagare röstvolym än normalt
°°xx°°	dubbla upphöjda cirklar	viskande röst
>xx<	omgivande, inåtvända hakar	snabbare taltempo än omgivande tal
<xx>	omgivande, utåtvända hakar	långsammare taltempo än omgivande tal
xx:	kolon efter ord/yttrande	kort förlängning av talljud
xx:::	flera kolon efter ord/yttrande	längre förlängning av talljud
ƒxxxxƒ	omgivande dollartecken	skratt i rösten
xxxxx	omgivande stjärntecken	knarrig röstkvalitet
#xxxxxxx#	omgivande fyrkanter	lokalt specificerad röstkvalitet
<i>Turtagning, TKE</i>		
[xxxx	högerställd hakparentes	början av överlappande tal
xxxx]	vänsterställd hakparentes	slutet av överlappande tal
xx xx xx=	likamed-tecken vid radslut	turen är ej avslutad utan fortsätter några rader längre ned, (t.ex. när en återkoppling är skriven på raden efter)
xxx.=xxx	likamed-tecken inom en tur	markerar prosodisk TKE-gräns, där samme talare skyndar till nästa TKE utan mikropaus (<i>rush-through</i>)
A: xxx=	likamed-tecken vid radslut och	turen är avslutad/avbruten och tas över utan
B: =xxx	radbörjan	mikropaus av näste talare (<i>latching</i>)

Diverse

xxx-	bindestreck	avbrutet ord eller yttrande
xxx--	dubbla bindestreck	avklingade ord eller yttrande
(.)	punkt inom parentes	mikropaus (under 0.2 sekunder)
(0.2) (1.4)	siffror med decimal, inom parentes	pausangivelser angivna med ca en tiondels sekunds noggrannhet (avser <i>tysta</i> eller <i>ickefyllda pauser</i>)
((xxxxxx))	text inom dubbla parenteser	transkriptörens kommentarer
[((xxxxxx))	dubbelparentes efter hakparentes	gester som sker samtidigt som tal
((/xxxxx))	snedstreck före text inom parentes	ickeverbala aktiviteter som sker samtidigt som tal
eh, mh	vokal eller m följd av h	tvekljud (även <i>äb</i> och <i>öb</i> , oftast förlängda)
pt	gemena p och t sammanskrivna	smackljud med tunga mot främre gom, eller läppar som skiljs åt etc. (ofta åtföljd av inandning och turstart)
(h)(h)	bokstaven h inom parentes	skratt (varje parentes motsvarar en tonande luftstöt)
hh	dubbla h:n	kort hörbar utandning
hh::	hh med förlängningstecken	längre hörbar utandning
.hh	hh med framförställd punkt	hörbar inandning
.xx	punkt före yttrande	tal på inandning

Bilaga 2

Följande tabell anger de formella yttrandevarianter som förekommer i korpusen.

Pronominella returfrågor indelade efter inledande anaforiskt verb, samt verbets relation till verbkorrelat i föregående yttrande			
<i>1a. Proverbet 'gör' efter huvudverb i föreg. yttrande</i>		<i>1b. Proverbet 'gör' efter proverb/hjälppverb i föregående yttrande</i>	
'gör'			
gör hon. gör'e de gör'en inte de	gjorde'ru gjorde hon gjorde han de gjorde hon de sen då	gjorde ru de	
<i>2. Repetition av proverb/hjälppverb i föregående yttrande</i>			
'ha'	'vara'		'vet'
har dom har hon ha:r du har'u de har du inte har du inte (h)(h) hade hon inte ha:r hon inte de	e're e're de e:: de'nte e're'nte de	va're va're de va're inte va ja de (h) (h)	vet du'nte
'vill'	'få'	'behöva'	
vill du inte ha	får dom	behövde ru'nte	
Partikelinledda pronominella returfrågor			
jaså va're jaså har hon de			
Utbyggda pronominella returfrågor			
gjorde hon de sen då va ja de (h)(h) har du inte (h)(h)			